

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

**Proměny lidového řezbářství od 50. let
20. století po současnost**

Ľuboslav Korenko

Bakalářská práce

2025

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Luboslav Korenko**
Osobní číslo: **H22317**
Studijní program: **B0314A250013 Sociální a kulturní antropologie**
Téma práce: **Proměny lidového řezbářství od 50. let 20. století po současnost**
Zadávající katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce bude reflektovat proměny řezbářské komunity v rámci Čech a Moravy v časovém horizontu od 50. let po současnost. Práce se zaměří zejména na relaci konkrétních řezbářů k jejich umělecko-řemeslné lidové činnosti a též na proměnu popularity tohoto fenoménu v průběhu času v rámci vnímání širší veřejnosti. Student též navazuje na rodinnou řezbářskou tradici, tudíž bude práce obsahovat autoetnografické prvky zasazené do kontextu folklorních aspektů nahlížených sociokulturní perspektivou. V práci bude využito kvalitativních metod, zejména polostrukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Denning, Antony. 2013. *Řezbářství*. Praha: Slovart.
Fortuna, J. 2019. The Art and Process of Wood Carving as a Meaningful Occupation. *The Open Journal of Occupational Therapy*, 7(2).
Fowkes, M., R. Fowkes. 2020. *Central and Eastern European Art since 1950*. Thames and Hudson.
Kotrba, H., B. Samek. 1982. *Třísky z dílny řezbáře: Co vím o tom, jak vznikalo a vzniká řezbářské dílo*. Brno: Blok.
Minář, Marek 2021. *Řezbářské řemeslo*. Praha: Grada.
Novotná, H., Špaček O., Jantulová Š. M. 2020. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha. Fakulta humanitních studií.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Libor Dušek, Ph.D.**
Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **2. dubna 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2025**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Mgr. Milan Durňak, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2024

Čestné prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 3. 2025

jméno a příjmení autora v. r.

Poděkování

Chtěl bych poděkovat panu Mgr. Liboru Duškovi, Ph.D. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat. Děkuji také informantům a členům Klubu trampů řezbářů za jejich čas a cennou pomoc s výzkumem.

Název:

Proměny lidového řezbářství od 50. let 20. století po současnost

Anotace:

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání proměn řezbářského řemesla a jeho komunity v období od 50. let po současnost, a to v rámci Čech a Moravy. V teoretické části za pomoci literární rešerše práce nastíním vznik a podstatu nejen řezbářství a jeho komunity, ale také jeho inspiraci. V praktické části prostřednictvím rozhovorů, terénního výzkumu a studie vybrané literatury také porovnáám současnou podobu lidového řezbářství s jeho minulostí a vytyčím zásadní rozdíly mezi nimi.

Klíčová slova:

řezbářství, tramping, řemeslo, umění, změna, tradice

Title:

The Changes in Folk Wood Carving from the Fifties to the Present

Annotation:

This bachelor's thesis will focus on the changes that have happened in the craft of wood carving and its community from the fifties to the present in the region of Bohemia and Morava. With the use of literary research, I will explain the emergence of the craft and the basic principles of it and its community, but also the inspiration behind it. Through the use of interviews, field research, and study of the selected literature I will compare the current state of the craft with its past and highlight important differences between them.

Keywords:

wood carving, trampng, craft, art, change, tradition

Obsah

1. ÚVOD	8
2. METODOLOGIE.....	9
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE	11
4. HISTORIE	13
4.1. ŘEZBÁŘSTVÍ V ČECHÁCH.....	14
5. KLUB TRAMPŮ ŘEZBÁŘŮ.....	18
6. TRAMPING.....	20
6.1. VZNIK TRAMPINGU	20
6.2 UMĚNÍ V TRAMPINGU	22
7. PRAKTICKÁ ČÁST.....	24
7.1 ESO.....	24
7.2 VINDYBYL	26
7.3 LIŠKA	27
7.4 PAVEL.....	29
7.5 PYTLÁK	30
7.6 BÍLÝ VLK.....	31
7.7 ANALÝZA ROZHovorŮ	32
8. KOMPARACE ŘEZBÁŘSTVÍ V 50. LETECH A DNES	34
8.1. NUTNOST ŘEZBÁŘSTVÍ VE SPOLEČNOSTI	34
8.2. PROBLÉM S FORMOVÁNÍM KOMUNIT.....	36
8.3. NEDOSTATEK PROSTŘEDKŮ	36
9. MODERNÍ ŘEZBÁŘSTVÍ	39
9.1. MODERNIZACE V ŘEZBÁŘSTVÍ.....	39
9.2. MEZIGENERAČNÍ PŘENOS	40
10. UMĚLECKÉ CÍTĚNÍ ŘEZBÁŘŮ	42
ZÁVĚR.....	44
BIBLIOGRAFIE.....	47
PŘÍLOHY	49

1. Úvod

Řezbářské řemeslo je jedním z nejstarších řemesel, které propojuje umělecký výraz s praktickou funkcí. Tato řemeslná disciplína se vyznačuje zpracováním různých materiálů, především dřeva, do různých tvarů a forem, čímž pak vytváří nejen užitečné předměty, ale i estetická díla, která odrážejí kulturní, historické a náboženské hodnoty dané osoby, a popřípadě také regionu ve kterém osoba žije. Řezbářství má v České republice dlouhou tradici, která sahá až do samotného středověku, kdy bylo řezbářské řemeslo součástí nejen lidové kultury, ale také té církevní. Od té doby toto tradiční řemeslo prošlo mnoho proměnami, které z něj dnes dělají to řemeslo, kterým je dnes. Tato práce se bude zaměřovat na proměny řezbářské komunity v rámci Čech a Moravy v časovém horizontu od 50. let 20. století po současnost. V práci je použita také případová studie, specificky realizovaná v rámci Klubu trampů řezbářů, ve kterém jsou sdruženi řezbáři z Čech a Moravy. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu se budu zabývat otázkou, v jakém stavu se momentálně nachází řezbářská komunita a její kultura, a také jak může vypadat její budoucnost z pohledu konkrétních řezbářů. Současně bude práce pojednávat o podobě řezbářské komunity od 50. let 20. století a zároveň ji porovnávat s momentálním stavem.

Práce se také zaměří na relaci konkrétních řezbářů k jejich umělecko-řemeslné lidové činnosti. Hlavním předmětem bude individuální pojetí smyslu řemesla a jeho důležitost k dané osobě a jeho vztahu k řemeslu jako samotnému. Dále bude součástí práce zaměření na proměnu popularity tohoto fenoménu v průběhu času v rámci vnímání širší veřejnosti. Jelikož navazují na rodinnou řezbářskou tradici, bude práce obsahovat také pohled na přenos rodinného řemesla z generace na generaci. Klíčové pro tuto práci budou zejména polostrukturované a narativní rozhovory spojené se zúčastněným pozorováním, a také s informacemi získanými z dostupných literárních zdrojů, které jsou zmíněným tématům věnovány.

2. Metodologie

V rámci této bakalářské práce se nyní zaměřím na popis a analýzu metod, které jsem použil pro sběr dat a jejich interpretaci, s cílem odpovědět na stanovené výzkumné otázky. Tento úvodní oddíl metodologie poskytne přehled o výběru výzkumných dat, typu dat a metodách, jež byly použity pro jejich zpracování. V rámci práce byla zvolena kvalitativní výzkumná metoda, jež se zaměřuje na polostrukturované rozhovory s vybranými jedinci s relevantními znalostmi k práci a dále také biografický přístup k výzkumu. Mimo polostrukturované rozhovory jsem pro tuto bakalářskou mou práci zvolil také rozhovory narativní, protože jsem chtěl poskytnout respondentům určitou svobodu ve vyprávění svého příběhu a vztahu k řemeslu. Rozhovory byly doplněny sbírkou výzkumných otázek, které sloužily ke správnému směřování rozhovoru. „Poznání vzniká v konverzaci, kterou výzkum umožňuje. Nejedná se tedy o poznání pouze toho, jak věci jsou“, ale o prozkoumání i toho „jak by mohly být“ (Hornová 2023: 73). Výzkumné otázky se zabývaly především názorem na stav, ve kterém se řezbářství a jeho komunita nachází v dnešní době. Zda jsou řezbáři spokojeni s novými prvky řemesla, které přinesl technologický pokrok nebo jestli souhlasí se současnými řezbáři a jejich přístupy k řemeslu. Dále jsem se snažil zjistit, zda lze pozorovat i jinou změnu v řemesle. „V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy data“ (Hendl 2023: 48). Můj první okruh otázek byl tedy zaměřen na pohled v záležitosti stavu řemesla a názory řezbářů na moderní řezbářství. Navazujících pár otázek bylo zaměřeno na to, jaké bylo řezbářství v minulosti, a jaké jsou hlavní rozdíly mezi jeho současnou podobou. Snažil jsem se zaměřit na dostupnost řemesla a jak bylo v minulosti využíváno. Cílem bylo zjistit, jaké místo v minulosti řemeslo zaujímalo v životě řezbářů. Většinu rozhovorů jsem realizoval na 53. setkání Klubu trampů řezbářů v Krasnici u Přelouče¹. Tento každoročně pořádaný sraz jsem využil k seznámení se se situací řemesla a obeznámení se s historií klubu. „Zúčastněné pozorování dovoluje antropologům zkoumat sociokulturní fenomény v jejich totálním sociokulturním kontextu“ (Soukup 2009: 171). Doplnující rozhovory proběhly v Sezemicích na akci Dláta a kytary², kde jsem měl příležitost promluvit si s pamětníky klubu trampů řezbářů. Dláta a Kytary je sešlost, při které, dochází k setkání řezbářů a současně mnoho z nich přímo na akci pracuje na svých momentálně rozpracovaných dílech, a tak jsem setkání využil i k

---

¹ Sraz Klubu trampů řezbářů se konal 1. června 2024

² Akce Dláta a kytary proběhla 23. listopadu 2024

zúčastněnému pozorování. Rozhovory jsem realizoval především s věkově staršími řezbáři, abych získal nezbytný náhled do minulosti řezbářství. Respondenti byli vybíráni také s pomocí doporučení několika znalých řezbářů, kteří se orientují v komunitě řezbářů mnohem lépe, než já. Zjistit osobní pohled řezbářů na řemeslo, a co v něm osobně vidí, bylo záměrem mých dalších výzkumných otázek. Součástí tohoto posledního okruhu otázek byl také náhled do folklóru a jeho vyjádření skrze řemeslo. Mým cílem bylo hlubší pochopení umělecké múzy řezbářů, a co je na řemeslu zaujalo. Hlavním aspektem této části byl rozbor toho, co vybrané řezbáře k řemeslu táhlo nebo co je zaujalo, a co je přimělo u něj zůstat.

Pro sběr dat byly dále využity techniky zúčastněného pozorování, analýza odborných zdrojů a četba uvedené literatury, které umožnily získat relevantní vhled do dané problematiky. Cílem výzkumu bylo především získat holistický pohled na momentální stav řezbářské komunity a řemesla samotného z pohledu aktivních řezbářů a následnou komparaci s historií řezbářství. Cílem komparace je najít nejzásadnější shody nebo rozdíly a změny, které se mohly během let objevit a ovlivnit toto řemeslo a jeho komunitu. Veškerá posbíraná data jsem zaznamenával písemně do terénního deníku nebo do příručních poznámek. Získaná data jsem následně analyzoval a přepsal v hrubé formě pro další úpravy a následné využití v práci. Ve shrnutí jsem využil kvalitativních metod a důkladného studování tématu k získání validních dat a za pomoci pečlivě vybrané literatury jsem byl schopen dosáhnout uspokojivých závěrů na mnou zvolené otázky.

3. Literární rešerše

Literární rešerše je klíčovým krokem pro zkoumání řezbářského řemesla a jeho změn v čase. Umožní mi zmapovat existující poznatky, identifikovat mezery v současném výzkumu a nasměrovat další případný výzkum. Cílem této rešerše je tedy analyzovat dostupnou literaturu na téma řezbářství a jeho historie, praktik, významné osob v oblasti řezbářství, vztahů s ostatními řemesly, zvyků, tradic a řezbářství jako součást života řezbářů. Získané obsáhlé informace krátce shrnu a identifikuji klíčové zdroje a osobnosti, které tento výzkum provázejí. V rámci rešerše budou prozkoumány relevantní teoretické a empirické studie, a to jak z 50. let 20. století a současnosti, ale také od počátků řemesla a zbytku historie. Literární díla se také zabývají různými geografickými oblastmi, relevantními k výzkumu.

Začátek rešerše pojednává o literatuře, která hovoří především o začátcích a celkové historii řezbářského řemesla nejen v českých zemích. Zaměření je především na střední Evropu v zájmu co nejvyšší relevance, ale stručné a důležité informace z jiných částí světa byly pro tuto práci také důležité. Práce autora Václava Šplíchala posloužila skvěle k nasvětlení brzkých začátků řemesla a okolnostem jeho vzniku. Největší kus práce v oblasti popisu řezbářství v Českých zemích a střední Evropě však provedla dvojice Heřman Kotrba a Bohumil Samka v jejich úžasném a přehledným dílem Třísky z dílny řezbáře: Co vím o tom, jak vznikalo a vzniká řezbářské dílo. Toto dílo pomohlo zmapovat časovou linku řezbářství, popsat rozvoj a změny, kterými řemeslo prošlo a společně s dalšími díly jako například: Kapitoly k počátkům řezbářské tradice ve střední Evropě: řezbářství 13. století v Čechách a na Moravě umožnilo sepsat přehledný náhled na historii řemesla. Autoři čerpají jak z historických letopisů, pramenů a kronik a jejich práce vykazuje znalost v řemeslu i po technické stránce, než jen po té historické. Velmi důležitou osobou se pro tento výzkum stal Marek Minář a jeho literární tvorba. Jeho odborná literatura se zaměřuje především na změny ve stylu řezbářství, na jeho popularitu a místo ve společnosti a její kultuře. Tato literatura a další díla skvěle mapují řezbářství a jeho změny v průběhu času a pomáhá k celistvému chápání momentální podoby řemesla. V zájmu pochopení toho, čím se hodně řezbářů inspiruje, jsem také pracoval s knihami s trampskou tematikou. Jednalo se o knihy pojednávající o začátcích trampingu a jeho četných inspiracích. V neposlední řadě byla také využita antropologická díla, která pomáhala s praktickou částí celého výzkumu. Mezi literaturu jsem také zařadil řadu knih, které slouží k lepší ilustraci mých myšlenek a poznatků.

Shromážděné zdroje mi prozradily důležité historické okamžiky pro řemeslo a s ním spojené kultury. Dále jsem získal nespočet důležitých poznatků o řemeslu. Výsledky rešerše potvrzují, že dané téma je dynamické a podléhá různým vnějším vlivům, ať už technologickým, ekonomickým či společenským. Přestože dostupné studie přinášejí mnoha cenných poznatků, zůstávají zde stále otevřené otázky a oblasti, které by si zasloužily další výzkum.

4. Historie

V zájmu co nejlepšího porozumění proměnám v řezbářství a jeho komunitě, je nejdříve nutné získat všeobecný přehled o jeho minulosti. Řezbářství, stejně jako mnoho dalších řemesel, prošlo nespočtem změn v průběhu času a vývoje lidské civilizace. Ať už se jedná o gotiku, renesanci či baroko, každá z těchto lidských epoch se nějakým způsobem podepsala na podobě řezbářství a ve své době ho změnila tak, že svoji dobu reflektovalo. Historie řezbářství však sahá až do období prehistorie, kdy první lidé začali používat nástroje k tvarování dřeva pro uspokojení svých základních biologických potřeb. Z tohoto hlediska se jednalo o nástroje, zbraně nebo ozdoby. S postupem času se řezbářství stalo vysoce ceněným uměním, které bylo nedílnou součástí rozvoje civilizací po celém světě. V různých obdobích, územích a kulturách se rozvíjely specifické techniky, motivy a styly, které odrážely místní tradice, náboženství, ale i estetické hodnoty doby. Ať už šlo o velká řezbářská díla jako jsou gotické oltáře, barokní nábytek nebo velikostí menší tradiční lidové výrobky, řezbářství hrálo klíčovou roli ve formování kultury a historie. Tento fascinující svět řezbářského umění nás dnes nejen spojuje s minulostí, ale také nám ukazuje, jak hluboce může dřevo ovlivnit naši estetiku, zručnost a schopnost vnímat krásu v jednoduchých věcech.

Řezbářství jako samostatné řemeslo, oddělené od například truhlářství či tesařství se liší technikou odebírání materiálu, nejčastěji dřeva či kůry (Šplíchal 2007: 371). Výběr dřeva je podstatnější než u jiných řemesel pracujících se dřevem, jelikož je v řezbářství mnohem více přítomna detailnější práce. „Při výběru dřeva je důležité mít povědomí o jeho kvalitách a stavu, stejně jako o účelu, pro který má být použito“ (Denning 2013: 28). Dřevo a kůra však nejsou tím jediným materiálem, který je možné využít pro vyřezávání. Nejpopulárnějšími materiály, mimo dřevo, jsou materiály z živých organismů. V mnohých kulturách bylo velmi populární vyřezávání do kostí, rohovin a slonoviny, či do mušloviny v případě přímořských kultur. S ohledem na široké možnosti výběru materiálu a technik jeho zpracování v současné době není specifikována přesná definice pojmu řezbářství. Řemeslo, a tudíž i pojetí řezbářství, se vyvíjelo s postupem času společně s lidmi, kteří ho provozovali. Jak je zmíněno výše, řezbářství bylo zaznamenáno již v prehistorických časech, přesto ale „pravý začátek řezbářství“ je těžké nalézt, jelikož se řezbářství vyskytuje u téměř všech kultur. Podobně, jako tomu bylo v období padesátých let 20. století, jak budu zmiňovat později v této práci, se řezbářství ve svých počátcích využívalo zejména na výrobu nástrojů a náradí. Předměty vyrobené za pomoci

řezbářství byly vždy vyrobeny za praktickým účelem využití a byly určeny k plnění jedné nebo více specifických rolí. Hlavním faktorem tohoto účelu, byla výrazně nižší mobilita lidí a tendence zůstat na jednom místě. Snížená mobilita tak umožnila vytvářet rozsáhlejší obydlí, ke kterým si jejich původní obyvatelé mohli následně vytvořit pouto. Jedním z hlavních prvků těchto stálejších obydlí byl větší důraz na zemědělství. Zemědělství vyžadovalo vysoký počet nástrojů a pomůcek jako například motyky, srpy, kosy či radlice. Součástí těchto nástrojů byla vždy minimálně dřevěná rukojeť. Pro výrobu rukojetí bylo vhodné měkké dřevo. Zručnost při práci se dřevem byla také nutná při budování obydlí. Proto se v historii zformovala skupina osob, která se zaměřila na porozumění práce se dřevem a začala se učit tomuto řemeslu (Udržal 1985: 7). Řezbářství však nikdy nebylo omezeno na výrobu nástrojů a náradí a na budování obydlí a sakrálních staveb či prvků, ale s těmito oblastmi je nejčastěji spojované a nejčastěji se na ně zaměřuje. Z těchto tří oblastí jsou pak nejvíce dochované sakrální stavby a sakrální prvky, určitě více než zemědělské náradí a nástroj a podobné předměty.

4.1 Řezbářství v Čechách

Řezbářské řemeslo má, jak již bylo řečeno, dlouhou tradici v celém světě, a není tomu jinak ani v českých zemích. Nejstarší zmínky o řezbářství na území českých zemích lze sledovat ve 13. století. Řezbářské řemeslo se v této době značně lišilo od typických prací řezbáře v dnešní době. Jejich práce se zaměřovala zejména na úpravu interiérů kostelů, kapliček a dalších církevních míst. Tato řezbářská díla byla poté s postupem času nahrazována typičtěji plastičtějšími díly (Kotrba a Samek 1982: 180-182). S následujícím příchodem gotiky do českých zemích se řezbářské řemeslo dále rozvíjelo. Lze pozorovat náznaky využívání dalších materiálů k doplnění dřeva. „Dřevo bylo zlaceno a polychromováno, ale ve vrcholné gotice vznikla řada soch a celých oltářů, které byly ponechány bez polychromie i zlacení, neboť jejich zpracování je natolik působivé, že jiná úprava není zapotřebí” (Minář 2021: 45). Umělecký vývoj zaznamenaný v období gotiky určovala především Francie, která je proto také uváděna jako zdroj inspirace a vývoje gotického řezbářství. Mezi typická gotická díla jsou řazena díla určená k výzdobě kostelů, zejména svaté postavy jako jsou madony a symbolické reliéfy a výstavba sakrálních budov. Z osob řezbářů lze uvést například řezbáře Hanuše Efeldera. Jedná se o řezbáře, jehož služby využíval král Vladislav II. (Šplíchal 2007: 374).

Renesance, která se dostává do střední Evropy v 16. století, přináší i negativní dopad na řezbářské řemeslo. „V tomto období dochází nejprve v Itálii k probuzení zájmu o rozumové

poznání světa a k inspiraci antikou” (Minář 2021: 48). S drastickým zvýšením zájmu o sochy a podobné výtvořky z mramoru, bronzu či zlata, se řezbáři odklání od užívání dřeva, a tudíž i od řezbářství jako takového. Vliv renesance je velmi znát v dobových řezbářských výrobcích, když jsou evidentní snahy o napodobení výrobků z více žádaných materiálů. Sochy ze dřeva byly tvořeny tak, aby vytvářely iluzi a napodobovaly vizáž soch z jiných materiálů (Minář 2005: 48). Tvorba řezbářů byla i nadále zaměřena na sakrální motivy, sochy svatých, reliéfy a výzdoby interiéru.

V barokním období se začíná více projevovat zaměření na interiér budov, které nejsou spojeny s náboženstvím. Toto nové zaměření na vybavení a nábytek se vyznačovalo jako hravé a zdobné. (Minář 2005: 54). Zdůrazňovalo odklonění od dramatického stylu, který přetrvával z předešlých dob. Rokoko přitom nevykazuje příliš velký vliv na vývoj řemesla, i když i v tomto období je možné náznaky vlivu nalézt. Mezi tyto vlivy patří klasické znaky rokoka, jako nesymetrické tvary (Šplíchal 2007: 377). Tvorba nábytku a transformace řezbářství směrem spíše k truhlářství pokračovala po dobu celého baroka. Řemeslo se pomalu stávalo méně důležitou prací. Řezbářství se však zdánlivě z této umělecké krize dostává především ke konci 17. století, kdy do Českých zemí přichází umělci z celé Evropy. Jejich příchod pomáhá s revitalizací řemesla a přináší také nové přístupy ke zpracování dřeva (Kotrba a Samek 1982: 149). Aspekt renesance, který přetrvává a získává popularitu spočívá v napodobování jiných materiálů a dochází dokonce i ke kombinaci několika materiálů v jednom samostatném díle (Kotrba a Samek 1982: 162). Tento vliv však nemá dlouhého trvání a do řezbářství se vrací tradice zaměřená na sakrální typy řezeb. Náboženské organizace jako církve jsou pro toto období uváděny jako nejčastější zákazníci pro české řezbáře a pomáhá udržovat uměleckou stránku řemesla, která byla utlačována v interiérových zakázkách. (Minář 2005: 51). Pravidla řezby se stávají i více laxními. Typ dřeva se stává přehlédnutelným detailem a určuje ho spíše ten, kdo o řezbu žádá. Konec barokního období pevně prosazuje volnost umělce. Řezbáři se stávají tím hlavním hlasem při plánování a tvorbě. Tato vysoká míra volnosti vedla k pomyslné syntéze různých uměleckých odvětví. Jeden řemeslník tedy využíval praktiky jak řezbářství, ale také fungoval jako architekt a samozřejmě sochař. Umělci se tedy mohli mnohem snadněji diferencovat a tvořit unikátnější díla (Kotrba a Samek 1982: 172).

Ke klasicistnímu období z hlediska řezbářství není mnoho dostupných zdrojů informací. V tomto období, podobně jako v době renesanční, opět stoupá poptávka po jiných materiálech. Za zmínku stojí především bronz a technika zlacení jiných, méně drahých kovů. Dřevo zůstává využíváno na klasická díla, jako jsou sochy a předměty k sakrálním účelům. Na území střední

Evropy, a tudíž i na území Česka, nebylo rozšířena tvorba ze vzácných kovů, a tak se u nás řezbářské řemeslo udrželo lépe a déle, než v dalších zemích Evropy (Kotrba a Samek 1982: 58-59). Pokud hovoříme o o klasicismu, je vhodné alespoň v krátkosti zmínit také období romantismu, který pro řezbářské řemeslo nepřinesl nic významně jiného. Sakrální motivy jsou stále jedinou záchranou pro umělecké řezbáře, ale i po takových výrobcích klesá poptávka. Toto období značí také konec tradičního řezbářství tak, jak ho lidé doposud znali. S následnou secesí a s posledními léty 19. století začíná doba strojové výroby. Strojová výroba změnila nejednu věc z hlediska použitých materiálů, zpracování a rychlosti výroby a v mých očích tak rozděluje historii jasnou čarou.

Konstatovat, že s nástupem strojové výroby se řezbářské řemeslo začalo výrazně rozrůstat a měnit, by bylo povrchní. Strojová výroba přinesla nevídanou volnost a rychlost výroby, jakou řemeslo nikdy nezažilo. S takto náhlým a prudkým posunem přichází i nespočet změn. Jednou změnou je odklon od sakrálních či náboženských motivů. Naproti tomu se aslepoň lépe zachovávají mnohé historické budovy, kde byla tato forma řezby využívána. Dalším důležitým aspektem, který strojová výroba přinesla, je volnost individuální tvorby. S lehkostí produkce se nyní může prodávat cokoli, pokud potom je nějaká poptávka. Řezbáři tedy začínají tvořit cokoli, co by se na trhu mohlo uchytit. Utváří se také nové styly. Jedním ze stylů je upřednostňování vztahu k přírodě a současně negativní postoj vůči uměleckým řezbářům a strojové výrobě. Je nutno zde podotknout, že umělečtí řezbáři nejsou řezbáři, kteří využívají řezbářství k vyjádření své umělecké múzy. Pojem umělečtí řezbáři označuje ty řezbáře, kteří sice vytvářejí především dekorativní, umělecké a slohové prvky, dělají tak však především za účelem zisku. V tom spočívá primární rozdíl, který tyto řezbáři odsuzovali. V neposlední řadě začíná vznikat mnohem více odborných škol pro řezbářství. Tyto školy se zaměřovaly na specifické aplikace řezbářství, které se s nedávným pokrokem v technologii utvořily. Vznikaly i školy specializující se na ještě vyšší kariérní růst jako školy pokračovací a mistrovské. Díky existenci těchto škol je nyní na světě mnohem více kvalifikovaných řezbářů, kteří se mohou uplatnit téměř jakkoliv chtějí. S tímto nárůstem profesionálů v oboru následně vznikají nové dílny a továrny, které mohou tvořit vyšší množství výrobků, než bylo možné kdykoli předtím (Šplíchal 2007: 390-392).

Od středověku, kdy řezbáři zdobili církevní stavby a vytvářeli náboženské objekty, až po období renesance a baroka, kdy se řezbářské práce staly součástí i světských interiérů, hrálo řezbářství důležitou roli v uměleckém a řemeslném životě českých zemí. S každou novou změnou, co čas přinesl, se muselo řezbářství přizpůsobit a najít si opět své místo. Sakrální

motivы byly hlavním záchranářem řezbářského řemesla a i po jejich částečném opuštění s nástupem strojové výroby a modernizace, nadále zůstávají krucióální částí řezbářské práce. Když se ve 20. století řezbářství postupně vyrovnávalo s modernismem a industrializací, stále si zachovávalo své místo v české kultuře, ať už v podobě lidového umění nebo jako součást nábytkářské a umělecké výroby. Jeho místo ve společnosti se pravděpodobně na velmi dlouhou dobu upevnilo se vznikem mnoha odborných škol a prudkým nárůstem počtu vyučených uměleckých řezbářů. V současnosti se české řezbářství vyznačuje jak zachováním tradičních technik, tak i moderními experimenty, které spojují historické dědictví s novými estetickými směry. Tato umělecká řemeslná tradice i dnes zůstává významnou součástí kulturního dědictví České republiky a přitahuje jak odborníky, tak i širokou veřejnost. Ve shrnutí lze říci, že historie řezbářství v Čechách je příkladem neustálého vývoje a přizpůsobování se novým podmínkám, přičemž vždy zůstává věrná svým kořenům v tradičním řemeslu a národní kultuře.

5. Klub trampů řezbářů

Pro zpracovávané téma řezbářství se ukázalo být klíčovým založení jednoho malého klubu skupinou kamarádů trampů. Tento klub za svou dobu existence shromáždil vysoký počet nadaných řezbářů, kteří milují své řemeslo a spojuje je jejich společný vztah k přírodě přírodě. Historie založení klubu není nikde detailně zaznamenána, ale za pomoci klubových webových stránek, a především individuálních rozhovoru s pamětníky klubu, se pokusím nastínit historii jeho vzniku a činnost klubu od jeho počátku po současnost.

Klub byl založen v roce 1970, a to skupinou kamarádů, kteří spolu rádi vyřezávali a scházeli se s cílem srovnávat své výrobky a hovořit o svých zkušenostech a životě. „*On to nebyl klub hned od začátku samozřejmě. Když kluci teprve začínali tak byli jen skupinka “pižlalů” co se dlouho znala*”. Od roku vzniku se letos konalo již 53. setkání klubu a tato setkání budou minimálně ještě několik let jistě pokračovat. Za vznikem klubu stál především člen s přezdívkou Grizzly. Jak je uvedeno výše, vše začalo jako přátelské setkání kamarádů na jeho chatě, kde společně vyřezávali a chlubili se svými výtvary. V počátcích přátelských setkání byly jejich výtvary především totemy, které následně umísťovali okolo chaty Grizzlyho. Po prvních 5 letech této tradice se přátelská setkání začala konat v různých trampingových osadách. Od té doby se pravidelná setkání konala každý rok v jiném místě. Pro růst počtu členů přátelských setkání se stalo zásadním to, že setkávání v osadách přitahovala stejný typ lidí se stejnými nebo podobnými zájmy. Tímto došlo k tomu, že se setkání staly poměrně populárními a s tím se rozšiřovala místa konání a narůstal počet pořádajících osob. Kvalitní řezbářská práce (profesionální i laická) zapadala do trampského prostředí a i trampové neřezbáři oceňovali přítomnost řezbářů a představení jejich výrobků. Postupem času se tak počet účastníků přátelských setkání rozrůstal o nové účastníky, kteří uměli vyřezávat a rádi předvedli kolegům své výrobky. Ze setkávání se tak postupně stávaly vlastně malé neformální umělecké výstavy. Jak se následně tradice rozrůstala, tak se z kamarádských setkání staly významné a na výrobky početné až umělecké výstavy v tom pravém slova smyslu, byť se konaly v přírodě a osadách. V té době přišel Grizzly s myšlenkou založení klubu a s vytvořením související hierarchie a oficiálního klubového řádu. Hlubší motivace Grizzlyho k založení klubu nejsou známy, i když jsou předmětem mnoha klubových debat. Protože nejsou validní, nebudu se jimi dále zabývat. Došlo tedy k založení Klubu trampů řezbářů. O čela klubu se postavili ti, kteří stáli u celé

myšlenky od úplného začátku a nazvali se Rradou starších a Grizzly získal pozici Sheriffa, což je titul určený pro toho, kdo klub vede. Samozřejmě na začátku, kdy klub čítal relativně málo členů a celý klub byl mnohem menší, tak rada starších měla relativně snadnou práci a rozhodování o tom, kam by se klub měl dále posouvat, bylo jednoduché rozhodnout. Čas ale nikdo nezastaví a původní členové rady starších již nežijí. Ti poslední žijící zestárli a rozhodli klub opustit, protože již nebyli schopni ze zdravotních důvodů se klubových setkání účastnit a pracovat pro klub. Sheriff Grizzly tak zůstal na vedení klubu sám. Klub i nadále v tradičních setkáních pokračoval ještě mnoho dalších let, než se v roce 1992, dočasně rozdělil na kluby dva.

V roce 1992 se tehdy klub rozpadl na dva menší a dle sdělení členů klubů byl důvodem rozpadu původní zakladatel a nejvyšší člen klubu Grizzly, respektive jeho způsob vedení klubu označovaný za nedemokratický. Tento rozpad vedl k rozdělení klubu na dva tábory. Hlavní důvod tohoto rozdělení klubu byl způsob vedení celého klubu a komunity. Po osamocení ve vedení klubu si stále méně „nechával do věcí mluvit“. *„On to prostě chtěl nechat tak jak to bylo, asi aby se uchovala ta vzpomínka na ty jeho kamarády, ale to se prostě lidem, co s nimi pak už neměli nic společného, nelíbilo no. Pak byly furt nějaký debat,y jak má co dělat a takový blbosti“*. To, že celý klub na začátku založil, nebylo jediným důvodem jeho stylu vedení. Grizzly totiž také společně seznámil většinu lidí, kteří byli mezi prvními členy klubu, jinými slovy, zakladatele komunity. Tyto zásluhy Grizzlymu dodávaly přesvědčení, že by měl rozhodovat o většině klubových věcí, včetně nových tradic, jako nové ceny či soutěže. Jelikož byla většina členů připravena dělat nějaké změny a toužila po větší svobodě, kterou kultury, o které se zajímají tolik podporují, tak se začala stále více ozývat a chtěla se pdílet na řízení klubu. To se Grizzlymu samozřejmě nelíbilo. Klub se v této době rozdělil. Pojmenování nového klubu po rozpadu bylo poměrně matoucí. Vedle sebe tak existovaly Klub řezbářů a původní Klub trampů řezbářů. Někteří lidé, i k nelibosti Grizzlyho, jezdili na setkání obou klubů. Kluby se svojí činností, dle mých respondentů, příliš nelišily. Takto rozdělené vedle sebe oba kluby koexistovaly po dobu 9 let, než bohužel zemřel i Grizzly samotný a v klubech už tak nepůsobil nikdo ze zakládajících členů. V současné době se oba kluby opět spojily do jednoho, který je funkční v souladu se zakládající myšlenkou. Společné setkání, výstavy, předávání tradičních cen, zpěv tramských písní u ohně a spousta dalších tradic se stále dodržují a duch klubu od jeho založení v roce 1970 zůstává silný a všudypřítomný. Budoucnost klubu je sice ohrožena vysokým průměrným věkům jeho členů, mnoho z nich však věří, že klub jen tak nezmizí a mladí řezbáři budou v jeho trdici pokračovat dlouho po odchodu pamětníků.

6. Tramping

Při zjišťování důvodů, jak se kteří řezbáři dostali ke svému řemeslu, se objevuje jedno slovo nejčastěji. Tramping. Na vliv tohoto fenoménu je dáván velmi velký důraz mnohými mnou oslovenými řezbáři, i řezbáři z literárního světa. Pocit propojení s přírodou může vyvolávat mnoho různých věcí na světě. Od dětských táborů a skautů, po turismus přírodou a camping spojený s přežíváním v drsných podmínkách přírody. Kterýkoliv z těchto mála příkladů, může vést člověka k vytvoření si silného pouta s přírodou, a to především s lesy. Tramping v tomto vyvolávání spojení s přírodou vyniká nejen kvůli jeho osobité historii, zvykům a tradicím, ale především díky jeho komunitě trampů. Velmi důležitou stránkou se také stal smysl pro umění a ruční tvorbu, který v lidech velmi často tramping vyvolává. (Antony 2022: 167) Již od svého vzniku se tramping vyznačuje především svým důrazem na lásku k přírodě a také neuhastitelnou chutí po dobrodružství. Díky těmto aspektům se stal tramping součástí řezbářské kultury velmi rychle a snadno. Trampové často podnikají dlouhé i krátké cesty do přírody, kde se snaží co nejvíce žít v souladu s přírodou, daleko od moderní civilizace. „Vyjádření Poutníků odhaluje, že tramping v době počátků lze vymezit jakožto svébytně zdůvodněné trávení volného času v přírodě...” (Krško 2019: 29). Tramping však není jen o putování po krajině, ale tvoří ho další důležité části. Již předešle zmíněná komunita, přátelství je integrální částí toho, co dělá tramping tak oblíbeným mezi lidmi. Zapomenout se také nesmí na mnohé zážitky, vzpomínky a mezilidské vztahy vytvořené skrze všechny aktivity trampingu. Mezi významné části trampových zvyků patří třeba označování táborů, písňe, nebo i zvláštní slang a přezdívky. Všechno tyto vyjmenované aspekty trampingu lze nalézt i v komunitě řezbářů a není tedy divu, že jsou tyto dvě kultury tak silně spojeny. Je to také důvod, proč jsem zvolil jako nutné, rozebrat krátce jeho vznik a poslání v této práci.

6.1 Vznik trampingu

Vznik hnutí trampů dává více než smysl při jednoduchém pohledu na českou zemi. „Členitá a malebná česká krajina protkaná roklemi potoků a údolními řek, zvlněná kopečky pahorkatin i vrchovin a pokrytá více než z jedné třetiny lesem byla přímo uzpůsobena ke vzniku tohoto hnutí” (Kašák 2009: 9). Připisovat však vznik tohoto hnutí pouze k podobě české země by nebylo správné. Mnozí řezbáři, s jimiž jsem hovořil zmínili, že k vzniku jejich zájmu o přírodu a dále i řemesla s ním spojené, byl shluk společenských změn, ke kterým došlo ve 20. století.

Zejména tendenci mladších lidí prosazovat nové názory, struktury hierarchie a mnohé další věci, se kterými nesouhlasili, nebo nebyli seznámeni starší generaci před nimi. Pokud bychom ale chtěli nejpravděpodobnější datum pro vznik trampingu, jednalo by se pravděpodobně o rok 1912. „Publikace Kronika východočeského trampingu (2008), zajímavější se primárně o Chrudimsko, klade počátky trampingu v této oblasti již do roku 1912. Za důkaz je považována fotografie z candrování dědy na Seči” (Krško 2019: 24).

Jedním z nejčastěji zmiňovaných příčin, nebo spíše skupině příčin, které následně vedly k vytvoření trampingu v české kultuře, je jeho spojení s mládežnickým hnutím a popularitou určité literatury. Toto hnutí tedy považuji za nezbytné zmínit a budou teď vypsány jeho podobnosti k trampingu a inspirací jenž pro něj bylo. Před jmenováním tohoto hnutí, ale musím probrat nejdříve zmíněnou literaturu, která byla velmi často zmiňována i mými respondenty a považuji ji tedy za velmi důležitou pro trampingu. Jedná se o literaturu ze Spojených států amerických. Tato literatura, zaměřující se především na již mnohokrát zmíněný pocit dobrodružství, svobody a vztahu k přírodě, začala vznikat po 1. světové válce a zahrnuje spousty různých autorů (Waic 1992: 10). Všechny tyto knihy se zaměřovaly na věci, které více než pravděpodobně ovlivnili a také inspirovali vývoj trampingu. Díla poukazují na to, jak nelehké a namáhavé je přežívat v přírodě, ale zároveň, jaká krása se nachází v takovém životě. Často je zdůrazňován osamocení poutník, tulák a další pojmenování osoby, která se do přírody vydala. Díla se snaží zviditelnit, jak jedinec odolává podmínkám přírody a také jak si buduje s ní vztah, skrze výrobu nástrojů a symbolických předmětů ze dřeva. Mezi ty nejprominentnější zařazuje autor Marek Waic především Jack Londona a Ernest Thompson Setona. Za zmínku stojí i například Zane Grey (Waic 2009: 13).

Předešle zmíněné hnutí, které jsem vybral jako velmi důležité pro trampingu je skauting, z důvodu četných podobností. Hlavní podobností, kterou lze nalézt na skautingu, je zaměření na přežití v přírodě. „Veřejnost v označení tohoto fenoménu ještě tápe a často zaměňuje volně se pohybující trampy s členy skautských organizací, jak o tom svědčí často užívaný pojem “divoký skaut” (Krško 2019: 35). Skauting byl původně inspirován tréninkem přežití učený v armádě a vycházel také z vojenské příručky pro kadety. Obě hnutí tedy mluví o přežívání, souznění a respektování přírody, ale je mezi nimi zásadní rozdíl, který je rozděluje. Skauting, díky svým kořenům v armádní tematice, se zaměřuje mnohem více na dodržování pravidel. Jak je to běžné v armádě, kázeň by měla být to hlavní, čemu se skauti naučí a vše ostatní bude přicházet až později. Není tedy od věci říct, že skauting zaujímal více než volnočasovou aktivitu, či styl života, jako je to u trampingu. Na Skauting se s jeho rostoucí popularitou začalo

nahlížet jako na formu výchovy a naučení disciplíny pro různé věkové skupiny. Ve shrnutí byl tramping velmi silně ovlivněn růstem popularity skautingu, ale jejich hlavní zásady se dostatečně liší, aby mohli být považovány za dvě různá hnutí s jinými cíli. Zatímco tramping má silné zaměření na lásku k přírodě a dobrodružství, skauting klade velký důraz na zásadní vedení svých skautů k disciplíně, správné výchově, a i zdraví jak tělesnému, tak psychickému a je tedy více zaměřen na skutečný svět, než na spojení s přírodou a umění, jako tomu je u trampingu (Šantora 2012: 15–22).

6.2 Umění v trampingu

Pro práci důležitým aspektem trampingu a trampů samotných, je jejich silná vazba na tvořivost a umělecké vyjádření, které tramping v jedincích stimuluje. Trampové, kteří se vydávají na dlouhé výpravy do lesů a hor, často vnímají přírodu jako zdroj inspirace. Svými četnými cestami a výpravami si budují vztah ke stromům, zvířatům a krajině a inspiruje je k vyjádření svého nadšení pro přírodu různými uměleckými způsoby. „Šikovné ruce jsou trampovi ku prospěchu a neslouží mu jen k bezchybnému sbalení krosny, či postavení potlachové hranice. Je spousta jiných trampských činností, ke kterým jsou potřeba” (Antony 2022: 167). Proto jsou tramping a umění dva světy, které se často prolínají. Jedním z nejvýznamnějších projevů trampingu v umění je trampská hudba. Trampské písně se staly součástí české lidové hudby a dodnes jsou populárními. Tyto písně často vyjadřují pocity svobody, přírody, přátelství, ale i nostalgie a touhy po útěku od civilizačních tlaků. „Písniček vzniklo za ty dlouhé roky tisíce a trampská píseň i její pozdější soupeř folk u nás v mnoha směrech nahrazuje píseň lidovou” (Antony 2022: 87). Další formou, jak tramping ovlivnil umění, je literatura. Spisovatelé, kteří v přírodě trávili hodně času, často ve svých knihách reflektovali své zážitky a filozofii trampování. Mezi autory, kteří patřili k trampskému hnutí, byl především dobře známý Jaroslav Foglar, jehož jméno se často objevovalo v mých rozhovorech.

V oblasti výtvarného umění jsou trampové přítomni beze sporu také. Někteří malíři, grafici a ilustrátoři se nechali inspirovat přírodou a prostředím, ve kterém tramping existoval. I když nebyl tramping ve výtvarném umění tak dominantní jako v hudbě či literatuře, i zde se objevovaly obrazy a ilustrace, které zachycovaly krásu české krajiny, tábory, lesní scenérie a životní styl trampů. Když dojde na tramping a řemeslnou tvorbu, lze nalézt mnoho věcí co je spojují dohromady. Prominentní částí trampování, bylo a stále je, vyrábění vlastních nástrojů. Od jednoduchého vybavení po zdobené opasky, náramky, kožené brašny nebo různorodé dřevěné předměty vytesané ze dřeva.

Tramping tedy nejen formuje životní styl, ale zároveň je důležitým inspiračním zdrojem pro uměleckou tvorbu v různých oblastech. Pro mnohé je to spojení s přírodou, touhou po svobodě, hledáním krásy v jednoduchosti a dobrodružství, které se odráží i v uměleckých dílech, jež tramping inspiroval.

7. Praktická část

Nyní se již přesuneme na část této práce, kde se zaměřuji na analýzu rozhovorů provedených s vybranými řezbáři. „Účelový výběr je takový způsob tvorby vzorku, kde to, jaký vzorek bude, vyplývá přímo z výzkumného problému” (Novotná 2020: 294). Cílem těchto rozhovorů bylo získat hlubší vhled do komunity a současné tvorby, pochopit zkušenosti respondentů a najít odpovědi na mé výzkumné otázky. „Nebo je výzkumný problém takový, že je tvorba vzorku a jeho povaha součástí jeho řešení” (Novotná 2020: 293). Jak již bylo psáno v metodologii, rozhovory byly vedeny polostrukturovaně a následně sepsány. Nejdříve představím respondenta, proč jsem si ho vybral a krátké představení jeho pozadí jako řezbáře. Poté budu psát o jejich cestě k řezbářství a co je na řemeslu tolik zaujalo, že si k němu vytvořili celoživotní pouto. Na konec vytvořím soupis všech změn, které zpozorovali ve své komunitě a co se podle nich všechno změnilo a jejich názory na dané změny.

7.1 Eso

Rozhovor, který byl pro mě velmi důležitý, byl rozhovor s jedním z nejstarších a stále aktivních řezbářů v klubu trampů řezbářů. Rozhovor jsem uskutečnil s pánem, kterému se v klubu přezdívá Eso. Ke své přezdívce přišel velmi zaslouženě a to hned z mnoha důvodů. Nejen že je jeho úroveň řezbářství na úrovni, o které si může většina lidí pouze zdát, ale je také velmi respektovanou osobou v klubu díky svému věku a času, který s klubem strávil. Lidé se na něj často obrací a disponuje hlubokou znalostí řezbářské scény v Čechách a blízkého okolí. Tento rozhovor mi umožnil získat cenné informace týkající se především doby řezbářství v období 50. až 80. let, kdy byl Eso nejvíce aktivní. Nyní se přesunu na základní informace o Esovi a jeho osobní kontext, než následně představím klíčové poznatky, které z rozhovoru vplynuly. Eso v roce 2025 slavil své již 92 narozeniny a s klubem jezdí již úctyhodných 46 let. Za řezbáře se však považuje už mnohem déle. Jeho první a následně i jedinou stálou profesí byl myslivec. Jeho otec byl lesník a z toho důvodu měl Eso od jakžliv velmi blízko k lesu. Zažil četné změny a vývoje v řemesle, ale z důvodu zdravotních komplikací, přestal být tak aktivním řezbářem na začátku 80. let a zaujal pozici v radě starších v klubu. Dnes už v radě není, ale jeho pozice a jméno v klubu je stále velmi respektováno.

Při vysvětlení jeho vztahu k řezbářství, stojí za zmínku jeho práce a život před vstoupením do klubu trampů řezbářů. Jak bylo již zmíněno, pracoval jako myslivec v lese po dlouhou část svého života. Často si bral značné množství dřeva domů na podpal a jeho každodenní styk s dřevem ho pomalu, ale jistě vedl k tomu, že s ním chtěl dělat něco více. Jeho začátky se podobají těm, kteří k řezbářství přišli přírodně a ne kvůli vlivu někoho jiného. Ořezávání hrotů klacků na buřty se časem transformovalo v neustálé vylepšování a zdobení. Při popisu tohoto procesu Eso prohlásil velmi krásné přirovnání: „Když už jsem tak opracovával ten hrot tím svým nožičkem, tak mi to nakonec nikdy nedalo a musel jsem to oloupat celý. Protože ono to dřevo, když je obrané o tu svou kůru, tak vypadá jako prázdné plátno”. Na tuto představu vzpomíná pokaždé, když přijde hovor o jeho začátcích. Zanedlouho začal vyrábět nové rukojeti na nožiky a podobné výrobky. Následovaly dřevěné přívěsky, u kterých se Eso zmínil, že jich pravděpodobně vytvořil už tisíce. Bylo to přesně v tuto dobu jeho kariéry, kdy si Eso uvědomil, proč ho řemeslo tak pohltilo. Tak se tedy dostáváme k tomu, co Eso v řezbářství vidí a v čem podle něj jeho kouzlo spočívá. Nepřekvapivě hlavním důvodem, proč lidé začnou a zůstávají u řezbářství, je dřevo samotné. Řezbář si brzy uvědomí reálné vlastnosti dřeva, se kterým pracuje. Může to znít zvláště, ale většina dřev je se správnými nástroji mnohem více tvárnými, než by si člověk myslel. Je to tato tvárnost, která podle Esa láká řezbáře zpět a dává jím pocit, že skutečně mohou vytvořit cokoli si jejich mysl představí. Jeho myšlenka přirovnání opracovaného dřeva k prázdnému plátnu je pro něj jako řezbáře klíčová. Komunita je dalším, stejně velkým a důležitým faktorem. Pocit toho, že člověk někam patří a zapadá, pomáhá s motivací a žene mnohé dál.

Při hovoru o současné tváři komunity a řemesla se dostáváme k podobným výsledkům jako u Vindybyla.³ Hlavním důvodem ke změnám v komunitě je vliv času na technologie a dostupnost materiálů a nástrojů. Bylo mi sděleno, že jediný důvod, proč měl vůbec možnost vyřezávat, byl, protože jeho kamarád se tím živil a půjčil mu jedno dláto. Sehnat nástroje bylo velmi obtížné a i když je člověk sehnal, tak málokdo byl schopný si je následně nabrousit potom co se otupí. Velkou pomocí je také internet. Možnost najít si jakýkoliv obrázek nebo náčrt je obrovskou pomocí. Každý si mohl představit co chce tesat, ale skutečně to vidět je obrovským nápomocným faktorem. Mnozí také potřebují tu inspiraci, aby mohli začít, nebo vidět jiná díla aby byli motivováni. Tak to je i v případech těch, kteří na to nahlíží spíše z uměleckého hlediska. V 60 letech bylo také těžké se s tímto řemeslem někam posouvat. O výstavách bylo těžké se dozvědět, a propagovat se svými výtvoři bylo téměř nemožné. Jediný způsob, ke

---

³ Rozhovor s Vindybylem bude následovat.

kterému hodně řezbářů přišlo, byl pokus o vytvoření vlastní živnosti. Člověk neměl jak sdílet své řemeslo a pokud neznal lidi v okolí se stejnými zájmy, tak je velmi těžce nacházel jinde. Komunikace s lidmi v širším okolí byla velmi obtížná a nacházení těch komunit bylo opravdu těžké. Tyto komunity existovaly a bylo možné se k nim přidat snadno, poté co je člověk už objevil, ale i ty byly limitovány dobou. Člověk musel tedy spoléhat na to, že se nachází ve správném okolí. Segmentace společnosti a její vliv na individuální rozvoj řezbáře se nedá popřít a vedle nedostatku nástrojů, představovala hlavní problém pro řezbáře snažící se o profesní rozvoj či nalezení lidí se stejnými zájmy. Mladí lidé se zajímají, ale ztrácí to to trampské kouzlo s citem pro přírodu. Moderní řezbářství je mnohem více objektivně zaměřené na tu dovednost než na to umění za tím. V případě našeho klubu je čím dál tím více evidentní problém s věkem. Klub je sice stále masivní a velmi aktivní, operuje však na velmi limitovaném čase.

7.2 Vindybyl

Jako první rozhovor, který považuji za klíčový rozebrat pro tento výzkum, byl s řezbářem ve věku 77, kterému se přezdívá Vindybyl. Vindybyl je členem klubu 36 let. Řezbářství pro něj není pouze koníčkem, ale velikou částí celého jeho života. Řemeslo ho totiž dalo dohromady s většinou lidí ve svém momentálním životě a a přiřazuje mu i nalezení jeho manželky. Lze tedy snadno říci, že je perfektním člověkem na rozhovor z důvodu nadprůměrné participace v komunitě řezbářství a zájmu o řemeslo. Díky jeho zkušenostem jsem získal cenný vhled do tohoto řemesla a lépe pochopil jeho význam v dnešní době.

Začnu tím, jak se k řemeslu dostal a co vidí jako jeho hlavní kouzlo a důvod, proč u něj on a mnoho dalších zůstalo. V případě Vindybyla došlo k nalezení vášně k řemeslu skrze blízkého, který řemeslu již propadl. Jednoho dne přijel na chatu svého dobrého přítele oslavit nový rok a přistihl ho při práci na totemu, který vyráběl jako dekorativní prvek k jeho chatě. „*Ten totem na kterým on tehdá pracoval byl takovou tou první jiskrou u mě*”, dodává Vindybyl. Do jeho zápalu také přidal již existující zájem o díla Foglara, indiánskou kulturu a jejich symboly. Zejména mluvil o indiánech Vancouver Haida a o jejich kultuře, jako hlavní inspirací pro jeho díla. Od dětství byl také ve styku s trampíngem, což jenom dále pomohlo k jeho rychlému zaujetí v řemeslu. Jeho přítel byl tedy opravdu tou jiskrou, která zažehla jeho zájem o řezbářství. Jeho přítel sloužil dále také jako skvělý učitel a také kritik. Mnozí lidé prý ztroskotají na stydlivosti, představit svá díla jiným a dál se tak rozvíjet. Ať už kritika či chvála nás může velmi motivovat ke zlepšení. Jeho přítel byl tak vždy ochotný se na jeho díla podívat a v zájmu jejich přátelství jeho díla také nikdy neshazoval. Nakonec ho přítel v roce 1986 vzal

na výstavu, konající se na srazu trampů řezbářů, kde poprvé okusil pocit sounáležitosti s ostatními řezbáři. Od toho roku pak už žádnou výstavu nevynechal. Posledním aspektem, který si vychvaluje je společný růst. S každým rokem se kvalita zlepšovala, a to člověka nejen motivuje se také zlepšit, ale také mu ukazuje, že ho toto řemeslo jen tak neopustí.

Po optání se na momentální stav řezbářství Vindybyl hned uznal, že v porovnání s minulými lety, je řezbářství na mnohem vyšší úrovni než předtím. Co se dovedností týče, řezbáři se nepřestali zlepšovat a posun v dovednosti je rozhodně znát. Dle jeho názoru je tomu z nemalé části z důvodu nedostatku nástrojů v minulosti. Získat i základní dláto bylo poměrně obtížné a nebylo vzácné, že vám ho musel vyrobit nějaký kovář. Vindybyl zmiňuje sady od značky Narex, jako jednu z mála možností, ale i ty nebyli přespříliš dobré. I momentální řezbářství motorovými pilami a lidmi co se specializují na rychlořezbu, ukazuje jasný pokrok v technice, který je přímo spojen i s možností růstu dovedností. Tento pokrok však také ukazuje přechod od tradičnější řezby, která trvala mnohem déle a na které si lidé dávali mnohem více záležet. Je tedy možné říci, že se začíná více cenit rychlost a efektivita stylu řezby, než kvalita. Tito “pižlalové”, jak je Vindybyl nazývá, co si na svém díle dávají více záležet a vkládají do něj i více inspirace, pomalu mizí. Zájem veřejnosti tedy stále je, ale spíše jen zájem po té modernější stránce a ne po skutečných kořenech řemesla a kultur s ním spojených. Modernismus má jasný vliv na momentální podobu řemesla a dochází k značným proměnám, stejně jak tomu bylo v minulosti již několikrát. Co se klubu týče, tak se moc nových mladých lidí neobjevuje. Hlavním zdrojem nových lidí je tedy nová generace starých řezbářů. Mezigenerační předávání řemesla stále žije a většina nových lidí přichází skrze rodinné vztahy. Toto předávání bohužel není moc efektivní a dle Vindybyla se konec klubu velmi rychle blíží. Tok času je nemilosrdný a naprostá většina členů je už velmi vysokého věku. Budoucnost řezbářství je pro něj tedy nejasná a není si jist, jakou podobu zaujme v následujících letech.

7.3 Liška

Rozhovor s řezbářem pod jménem Liška byl jedním z dalších, co mi poskytl četné informace důležité pro výzkum. Liška je řezbář, kterému je 45 let a vyřezává již 24 let. Z těchto 24 let vyřezává v klubu 21 let. Funguje jako hlavní fotograf a grafik veškerých materiálů klubu trampů řezbářů. Je jedním z lidí, kteří si zamilovali řemeslo skrze náplň jejich umělecké vášně. Liška konkrétně měl velmi blízký vztah k trampingu, což jde snadno poznat v jeho tvorbě jak řezbářské, tak grafické. Jakožto vysoce aktivní řezbář a fanoušek trampingu byl rozhovor s ním velmi přínosný.

Liška byl, stejně jako mnoho řezbářů, představen řemeslu skrze jeho kolegu. Byl nadchnut především uměním, které ze dřeva může vzniknout. Hlavní důvod k nadšení z řezbářství nad jinými typy umění, bylo dřevo samotné. Popisuje ho jako měkký a teplý materiál, u kterého jde nejlépe vidět, jak vaše dílo přichází na svět. Zájem tedy vznikl snadno, ale nadšení přišlo až později po poznání komunity a tradic. Toto nadšení přišlo po jeho první výstavě, které se zúčastnil. Po sklizení přátelské kritiky si hned zamiloval schopnost si navzájem porovnávat díla v přátelském smyslu a motivovat se dál. To, co v komunitě viděl, mu velmi připomínalo jeho čas jako dítě v tramském klubu. Liška přiznává, že mnoho tramského vlivu jde i do jeho grafik pro klub.

Jako první věc, kterou bych chtěl zmínit při mluvení o momentální tváři řezbářství, je fakt, který si mí předešlí respondenti neuvědomují. To, že členů v Klubu trampů řezbářů ubývá, je jasné všem, ale to, že toto vymírání starší a více tradiční generace probíhá všude, už bohužel ne. Liška mi sdělil, že tento problém neexistuje pouze v rámci našeho klubu, ale jedná se o nevyhnutelný následek plynutí času úplně všude. Hlavním problémem, který toto přináší je ten, že mladí řezbáři se obracejí k více lukrativním částem řemesla, a udržování tradic zůstává na starších tvářích, které s nimi vyrůstali. Kdybychom ale měli krátce mluvit specificky o Klubu trampů řezbářů, tak přestože mnoho řezbářů už ze zdravotních důvodů neřeže, jsou stále přítomni na každém srazu. K zahynutí klubu si nemyslí že dojde z toho důvodu, že mnoho řezbářů mladšího věku se snaží klub držet při životě a přinášet do něj nové věci a postupně ho přizpůsobovat dobře. Další zmenšení klubu je ale podle Lišky nevyhnutelné. Současná tvář řezbářství je stále spojena s trampingem, tradicemi regionu a především přírodou a volností, ale mnoho řezbářů se po revoluci, kdy začaly být více dostupné motorové pily a podobné nástroje, naučili využívat tyto nové vymoženosti pro řemeslo a začali tak i měnit jeho identitu. „*Takže jako, doba se sice mění, ale ten duch tam podle mě je stále stejný a sám vidíš, že tu jsou stále lidé, co udržují ty starší hodnoty toho řezbářství*”. Je tu tedy vidět rozdílný názor od respondenta Pavla, který z důvodu jeho čerstvého zájmu o řemeslo už nevidí toho ducha, jak řezbáři říkají, kterého ostatní v řemesle stále cítí. Liška dodává, jak je normální tato transformace tváře řemesla, ale dle jeho názoru je ještě příliš brzy říci, že je řemeslo něčím úplně jiným. Liška sám pořádá ještě jeden rozdílný sraz pro řezbáře pod názvem Dláta a kytary. Tento sraz se konal již po 14. v řadě a jeho cílem je zachování tradic klasického řezbářství. Řezbáři pokročilí i začátečníci se tu scházejí a společně tu vyřezávají a navzájem sdílí své znalosti, a dávají si rady ohledně všech kroků tvorby výrobku. Tyto srazy slouží jako jedny z opravdu mála akcí v regionu, kde se uchovává klasický řezbářský duch a nepodléhá vlivům moderní společnosti.

7.4 Pavel

V zájmu různorodosti prováděných rozhovorů jsem jeden z nich uskutečnil s velmi čerstvým a mladým řezbářem, kterému je pouhých 29 let. Jelikož přezdívku ještě nemá, svolil mi využívat jeho křestní jméno Pavel. Mezi řezbáře patří teprve 4 měsíce, fanouškem řemesla a především členem klubu trampů řezbářů je však už téměř dva roky. Jelikož vstoupil do řemesla a jeho komunity velmi nedávno, posloužily mi jeho názory jako dobrý kontrast a bod srovnání s mými staršími respondenty. Z důvodu, že jeho první styk s řemeslem byl již v jeho nové podobě, může Pavel říci, jak ho vidí, bez toho, aby byl jeho názor nějak ovlivněn jeho předešlými zkušenostmi.

K řemeslu se Pavel dostal skrze svého otce, který byl vždy velmi zručný v manuálních pracích. Kdykoliv jeho otec pracoval se dřevem, tak se mu především líbilo, jak různorodé užití dřevo má. Začal si tedy sám zkoušet a zjišťovat, jak by se mohl podobným věcem přiučit. Jeho otec sice nebyl řezbářem, věděl ale dostatečné základy aby mohl pomoci Pavlovi začít. Pavla řemeslo velmi rychle pohltilo a začal se ohlížet po různých způsobech, jak se v něm posunout dále. Nejvíce ho zaujal způsob řezby, který byl stále poměrně mladý. Tímto stylem byla rychlořezba za pomoci motorových pil a podobných nástrojů. Pavel sám přiznává, že tato záliba ho vůbec nepřekvapila. *„Já ve svém životě mám málokdy dost odhodlání k něčemu sednout a smířit se s tím, že až od toho odejdu, tak to stále nebude hotové. Takže když jsem viděl, jak si nějaký borec vezme motorovku a za 15 minut ti na místě vykouzlí nádherného orla, tak jsem měl jasno“*. Další zálibu, kterou si Pavel skrze řemeslo začal naplňovat bylo sběratelství. Oproti minulosti, kdy bylo opravdu složité a velmi často také drahé sehnat jakékoliv nástroje, je to dnes mnohem snadnější. Člověk si je dnes schopen pořídit dláto dělané pro každou situaci. To je něco, co Pavla baví a rád si je následně vystavuje, když nejsou zrovna potřeba. Co tedy můžeme říci, že Pavla nadchlo o řemeslu a proč u něho zůstal? Tou hlavní odpovědí na obě otázky by byla všestrannost. Mnohostrannost dřeva a různorodost výrobků, které se z něj dají vytvořit, byla začátkem jeho nadšení. Jak ale sám Pavel přiznává, toto řemeslo v jeho tradičnější formě pro něj bylo až příliš zdlouhavé, a proto se začal naklánět k jeho modernějším stránkám.

Když poté dojde řeč na to, jak vidí současné řezbářství a jeho názor na něj, má Pavel jasný názor. Dle jeho názoru, se řezbářství nachází na skvělém místě. Jeho četné způsoby aplikace a využití ho dělají velmi univerzálním, a dostat se do něj je v dnešní době lehké. On sám je důkazem, že člověk nemusí mít řezbářství v rodině, nebo mít štěstí narazit na někoho kdo vám ho představí. Pavel si je nyní skrze jeho členství v Klubu trampů řezbářů vědom, jak

řemeslo vypadalo v minulých letech a co v něm lidé hledali a je zastánce toho názoru, že odklon od tradičnějších zvyků je přírodní a naprosto chápe snahu starších, držet se svých starých tradic. Hlavním rozdílem, který Pavel vidí mezi současností a dobou ve které fungovali ostatní řezbáři kolem něj je ten, že modernismus odebral velkou část identity a tradičních motivů. Rychlořezba a další novoty, které přibýly v posledních rocích vyjmuly mnoho tradičních inspirací, které do své práce mnoho řezbářů vkládalo. Motivy trampingu, indiánské kultury, sakrální motivy či spojení s přírodou jsou dnes mnohem méně převládající a řezbářství je více orientované na zisk a pozadí řezeb je mnohem více strohé.

7.5 Pytlák

Můj rozhovor s řezbářem Pytlákem přinesl mnoho informací ohledně momentálních změn v řemesle a jeho místě ve světě. Pytlák patří mezi řezbáře, kteří se přidali až později v historii klubu. Pytlák ve svých 54 letech jezdí s Klubem trampů řezbářů už 27 let a sám patřil jak ke skautům, kde se skutečně sblížil s přírodou, tak k trampům. Jeho láska pro klub je z těchto důvodů více než pochopitelná a jeho pohledů na současnou tvář řemesla jsem si velmi vážil.

Pytlákův důvod, proč začal s řezbářstvím a proč se do něj následně zamiloval je jednoduchý. Už od dětství se učil práce s dřevem a řezbářství se předávalo v jeho rodině již po několika generacích. Tím hlavním aspektem řezbářství, který si Pytlák oblíbil byla jednoduchost shánění materiálu. Díky jeho řezbářské rodinné linii měl přístup k mnoha různým nástrojům, které si pak v dospělosti i mohl nechat, takže jediné co mu tedy chybělo, byl materiál. *„No nevím jak moc se koukáš kolem sebe, místo čučení do mobilu, ale ten materiál není vůbec těžké najít. Vždycky jsem se jen chopil sekerky a zašel někam hlouběji do lesa a prostě si našel přesně ten strom, který jsem chtěl. Žádný shánění barev, plátna, nebo látky. Žádný různý nástavce a všelijaký kraviny. Prostě jen dláto a kus dřeva co si můžeš najít snad všude”*. Jeho rodinná tradice řezbářství je také důvod, proč dokázal tak dobře zodpovědět, kam se řezbářství momentálně uchyluje.

Řezbářství, tak jak ho zná Pytlák, je o vyjadřování svých zájmů a kulturního pozadí skrze řemeslnou tvorbu. Pro něj je řezbářství hlavně o expresi člověka. Jeho otec patřil k řezbářům, kteří se zaměřovali na zdobení již předem vytvořených interiérových kousků. Běžně vypadající stoly, skříně či židle byli pomalu a pečlivě předělány tak, aby zobrazovali různé příběhy. Řezbářství sice bývalo méně umělecky zaměřené, ale řemeslo, kterému se Pytlák učil od malíčka, bylo čistě jen o uměleckém citění. Proto ho velice mrzí přístup většiny mladých

lidí, co se řemeslu v dnešní době učí. Mladé generace se svou nejistotou o budoucnosti chtějí být schopni ze všeho nějak profitovat a případně se tím i co nejlépe uplatnit. Někdo jeden řezbář se každý rok pokouší prodávat nějaké své výrobky na výstavách. Někteří to sice dělají pouze jako kamarádský obchod, jsou mezi nimi ale i tací, kteří doufají, že si dobře přivydělají. Takovéto snahy jsou podle Pytláka marné, protože jediné výrobky co můžete masově prodávat a vydělávat z nich, jsou ty jednodušší co jdou vytesat rychle. To je ale marná snaha, když CNC stroje a laserové gravírování umožňuje mnohem rychlejší produkci takových jednoduchých prací. Celá masová výroba se Pytlákovy příliš nezamlouvá. *„Místo hezkých, složitých reliéfů a sošek se vyrábí hlavně malé dekorativní cetky, jako třeba magnetky a přívěsky a kdo ví co ještě. Pak se koukneš na všechny ty věci co z té továrny vyleze a jasně vidíš, jak je to všechno strašně jednotvárné a nemá to žádnou originalitu a duši”*.

7.6 Bílý vlk

Můj poslední rozhovor byl s řezbářem, který nabízí opět trochu jinak nakloněný názor na vliv času na řemeslo. Bílý vlk je dalším dlouhodobým členem Klubu trampů řezbářů a jeho pohled na místo řemesla ve společnosti přidal mé práci informace, které jsem hledal. Bílému vlkovi je 70 let a je také tím posledním zástupcem lidí v mých rozhovorech, kteří přišli k řemeslu svou vlastní cestou. Svou vlastní cestou se také před 38 lety přidal do Klubu trampů řezbářů.

Jeho již 50 let dlouhá tradice vyřezávání začala díky jeho častým cestám do lesů a skrze umělecké cítění, které bylo už tradiční v jeho rodině. Do lesů chodil se svým otcem pro dřevo na podpal a později ve svém dospělém životě vypomáhal při kácení dřeva. Tuto výpomoc dělal z důvodu, že se mnohá léta živil jako tesař a vyráběl nábytek. Ve volné čase vyráběl i menší umělecké výrobky. *„Ty moje cesty lesem jsem si vždycky neskutečně užíval. Fakt jsem se cítil jak nějaký zvíře co tam vždycky patřilo. Takže když mám říct, co mě k řezbářství vedlo tak bych asi musel říct, že to byli tyhle procházky lesem a to spojení co jsem tam cítil”*. Stejně jako třeba Eso, i Bílý vlk cítí silné spojení s dřevem a bere ho jako ten nejvíce klíčový komponent jeho lásky k řemeslu. Tento cit ke dřevu cítí dodnes a dřevo ho musí nejdříve oslovit a poskytnout mu nějakou představu, co s ním může vytvořit. Z tohoto důvodu také nikdy nevyřezával na zakázku v dobách, kdy přidal řezbářství do svého pracovního repertoáru.

V momentálním řezbářském prostředí se nachází nespočet velmi talentovaných lidí, kteří se řemeslu věnují. Zásadním rozdílem od minulosti je fakt, že se dříve řemeslo

provozovalo více z nutnosti a mezigenerační přenos řemesla byl danou věcí. Věci jako jsou šindele, střechy, nábytek a především nástroje si lidé tvořili z velké části sami, z důvodu chudoby. Nyní s postupem času tato část řezbářství začala upadat. V minulosti, kdy se řemeslo využívalo k opravám a výrobě nástrojů, bylo nutné se těmto věcem věnovat. S pokrokem v technologii si ale lidé nyní mohou více dovolit pouštět se do více umělecké části řemesla. Nejde tedy popřít, že se řemeslo změnilo v nové době a pokrok jde vidět na každém kroku. Nástroje jdou stále dopředu a i průměrná kvalita výrobků se také viditelně zvedla. Tento přesun z využívání řemesla z důvodu nutnosti na důvod spíše umělecký není jedinou změnou, kterou Bílý vlk za svá léta zaznamenal. Zvýšená komerčnost je něco, čeho si také velmi všímá. Ti stejní mladí lidé, kteří se řemeslu věnují jako umění, se na něm také často snaží vydělat. Důležité fakta co si musíme vzít z tohoto rozhovoru jsou ta, že v rozmezích 50. až 90. let byl jasný přesun na větší umělecké zaměření řezbářství z důvodu modernizace a dostupnosti nástrojů a informací. Následně od 90. let až po momentální současnost vzniká nová tvář řezbářství, tvořena novými přístupy co vznikly kvůli technologickému postupu. Tato nová tvář je také více spojena s komerční stránkou řemesla a zaměření na zisk je větší než jaké bylo předtím. Mnoho z mladších přátel Bílého vlka se často ptají na to, jak moc si vydělá na jeho srazech skrze prodej jeho menších výrobků. Tyto příjmy nejsou vůbec velké, ale jeho vrstevníci je stále vidí jako potenciální využití pro toto řemeslo a důvod, proč se mu věnovat více.

7.7 Analýza rozhovorů

Z rozhovorů, které jsem provedl pro tento výzkum vyplývá hned několik věcí, které je třeba rozebrat více podrobně. „Intelektuální vzdálenost mezi světem učenců (sociálních vědců) a obyčejných lidí (studovaných subjektů) se manifestuje tím, že učenci pro porozumění životu obyčejných lidí *nereflexivně* používají intelektuální konstrukce (které jsou platné v jejich vlastním životním prostoru scholastického pole) na porozumění životu lidí, kteří okupují sociální světy, kde ale tyto konstrukce neplatí, nebo je jejich vliv a skutečný praktický význam minimalizován” (Toušek 2015 : 24). Mimo jiné se jedná zejména o proměny v důležitosti a zaměření řezbářství, vliv modernizace na řemeslo a také o pozici řemesla dnes. Veškeré rozhovory považuji za nesmírně přínosné a důležité pro tuto práci a výběr mých respondentů byl dostatečně diverzifikovaný na to, aby pokryl širší časové rozmezí, se kterým jsem pracoval. Mít hned několik, snadno od sebe identifikovatelných respondentů na rozhovory pro mne bylo důležité. Důležité to bylo jak pro výzkum, tak pro následné psaní práce. „Antropologové však musí respektovat skutečnost, že jednotliví informátoři nejsou zaměnitelní. Jsou přesně

definování svým pohlavím, věkem, statusem, životní historií, příbuzenskými vztahy, inteligencí, profesí i vztahem k antropologovi” (Soukup 2011:263). Výsledky této analýzy přispěly k celkovému porozumění zkoumaného tématu a poskytnou důležité informace pro závěry této práce. „Aplikovaná antropologie oproti tomu představuje prakticky zaměřenou oblast činnosti antropologů, která je založena na využívání antropologických poznatků, teorií, metod a technik k řazení nebo ovlivňování procesu sociokulturní změny” (Soukup 2004 : 563).

8. Komparace řezbářství v 50. letech a dnes

Hlavní a také nejdůležitější otázkou této práce, bylo jak se řezbářství změnilo s postupem času. V kapitole o historii jsem shrnul četné změny, kterými řemeslo prošlo během své existence v Čechách a střední Evropě. Skrze mé rozhovory jsem se snažil najít další takovéto změny, které v řemeslu proběhly, konkrétně od 50. let až po současnost. V zájmu co nejpřesnějších poznatků jsem prováděl rozhovory s řezbáři v různých věcích. Rozhovory proběhli s řezbáři, kteří žili během 50. let, ale i s mladšími. Nakonec jsem provedl rozhovor i s mladým řezbářem, který se řemeslu začal věnovat teprve před pár měsíci, v zájmu získání názoru o momentální stavu řemesla od někoho, kdo nemá veškerý historický kontext. Veškeré nálezy budou nyní shrnuty v následujících kapitolách, kde se zaměřuji na komparaci klíčových prvků řemesla s postupem času. Tyto kapitoly budou také psány chronologicky a budou mluvit o třech obdobích. První je období, ve kterém se řezbářství nacházelo původně, když mnoho mých respondentů začínalo. Toto období budu komparovat s řezbářství v průběhu druhé poloviny 20. století, a jak se od sebe tyto dvě období liší. Následně přejdu na část řezbářství, která je momentálně na vzestupu a je dle mých respondentů dalším krokem v dlouhé existenci řezbářství. Toto stále velmi rané období budu srovnávat s řezbářstvím v druhé polovině 20. století a nikoliv s tím před 50. lety. Důvod k tomuto rozhodnutí je jednoduchý. Řezbářství v dobách před rokem 1950 má převážně ty stejné rozdíly v porovnání s moderním řezbářstvím, jako má s řezbářstvím v druhé polovině 20. Století.

8.1 Nutnost řezbářství ve společnosti

Tím hlavním rozdílem mezi momentálním řezbářstvím a řezbářstvím v 50. letech je rozdíl v míře nutnosti řemesla. Většina mých respondentů uvádí, že za jejich mládí bylo řezbářství, mnohem více zaměřené na užitkovost. Řezbářství bylo viděno jako jedno z klíčových řemesel, které byly nutné pro každodenní život každého řemeslníka, ale i člověka, který čas od času vykonával řemeslnou práci. Typickými výrobky nebyli sakrální sochy a výzdoby, jako tomu bylo v minulých dobách, ani umělecké vyjádření zájmů řezbáře samotného. Typickými výrobky byly například šindele, úprava nosných sloupů, okenní rámy a další komponenty ve stavění. Častý výrobek byl také nábytek a především rukojeti a příslušenství pro nástroje. Případná ozdobná řezbářská práce dodávala výrobkům jedinečný vzhled a kvalitu, která byla

ceněna zejména v luxusnějším segmentu trhu. Řezbářství mohlo zasahovat do téměř každého aspektu života i například skrze hračky a kuchyňské nádobí a potřeby, jako misky či vařečky. Řezbářství zkrátka nebylo viděno jako volnočasová aktivita či koníček, ale jako velmi důležité řemeslo pro každodenní život.

Když tento stav řezbářství nyní porovnáme s dnešní dobou, uvidíme jasný kontrast. Jak budu rozebírat v následující podkapitole o dostupnosti nástrojů, jedním z hlavních důvodů proměny řezbářství je rozmach průmyslové výroby. S rychlou a levnou produkcí dřevěných předmětů pomocí strojů a moderních technologií, bylo nyní možné mnohem více, než tomu bylo v 50. letech. Dalším posunem od důležitosti klasického řezbářství byla změna v poptávce. Zatímco dříve byly ručně vyřezávané předměty běžnou součástí domácností, dnes lidé upřednostňují levnější a masově vyráběné produkty. V kapitole o historii jsem psal o tom, jak během renesance rostl odklon od používání dřeva jako hlavního materiálu. Dnes je tento odklon ještě větší. Odklon je hlavně zpozorovatelný v nižším využívání dřeva jako hlavního materiálu pro interiéry, stavění i výroby nástrojů všeho typu. Materiály jako plast či různé kovy dále odsouvá řezbářství na okraj. Jako poslední důvod odstupující od profesionálního řezbářství uvedu úbytek samotných řemeslníků. S usnadněnou a zrychlenou produkcí za pomoci průmyslové výroby, mnoho řemeslníků přišlo o svou práci. Tyto změny v postavení řemesla vedou k závěru, že řezbářství už není nezbytnou součástí života, jako tomu bylo v minulosti. Všechny tyto změny, které jsem právě představil, se mohou na první pohled zdát jako škodlivé pro řemeslo. Opak je ale pravdou v tomto případě. Veškeré změny způsobené modernizací byly nakonec přínosné pro řemeslo právě z toho důvodu, že lidé se nyní nemuseli zaměřovat na řemeslo jen z nutnosti. Nižší potřeba řezbářství v životě umožňovala řezbářům využít své dovednosti v jiném směru, než striktně užitkovém. Skloubení řezbářství a umění mohlo konečně plně začít pro mnohé řemeslníky. V momentálním období se zaměřuje více řezbářů na umělecký a dekorativní charakter svých výrobků. S možností vyřezávání pro vlastní účely začínají lidé míchat své vlastní zájmy, tradice, inspirace, nebo kulturu do svých děl. Řezbářství je teď více profilováno jako umělecká disciplína a může se začít kombinovat se svým okolím. Jak bylo již popsáno v kapitole o inspiraci moderního řezbářství a trampingu, ve 20. století byli v Čechách na vzestupu několik mládežnických hnutí. Tyto hnutí měla k řezbářství přirozeně blízko díky svému úzkému spojení s přírodou a tudíž i s dřevem a prací s ním. Pro mnohé řezbáře byl tak tramping a jemu podobná hnutí snadnou volbou pro inspiraci jejich tvorby.

Nejdůležitější změnou, kterou řezbářství prošlo, je přesun na spíše uměleckou disciplínu inspirovanou literaturou, hudbou a jinými kulturami. V minulosti bylo řemeslo klíčové pro výrobu nábytku, nástrojů a dalších užitečných předmětů. S rozvojem moderních technologií a

masové výroby však jeho praktická funkce ustoupila do pozadí. Dnešní řezbáři se věnují především tvorbě uměleckých děl a dekorací. I přes klesající poptávku, řemeslo si zachovává své místo jako cenná součást kulturního dědictví a kreativního vyjádření.

8.2 Problém s formováním komunit

Protože bylo řezbářství považováno a provozováno především jako profese, zamezovalo to šíření řemesla mezi novými lidmi se zájmem o řemeslo. Pokud člověk neměl řezbářství v rodině, bylo pro něj těžké přijít s řemeslem do styku a vyzkoušet si ho. Tato obtížnost s ozkoušením řemesla vedla k mnoha problémům pro řemeslo a jeho komunitu. Jedním z nich byl problém s tvořením komunit. O výstavách, které se velmi vzácně děli, bylo nesmírně obtížné se dozvědět. Formování klubů, či spolků bylo složité a vzácné. Komunikace mezi regiony nebyla zdaleka tak snadná jako dnes a jakékoliv komunity byli tedy značně izolované. Propagace vlastní tvorby byla dalším problémem pro řezbáře a žít se uměleckou částí řemesla bylo také obtížné. Profesionální řezbářství nepodporovalo tvoření komunit a řemeslo tak nemohlo růst skrze individuální tvořivost ostatních, řemeslem zatím nepolíbených, lidí.

V následném porovnání se současností vidíme opět nespočetné výhody světa, kde je technologie větší částí našeho života. Problémy jako segmentovaná společnost do regionů, které měly málokdy příležitosti se míchat, jsou v dnešní době minulostí. Díky internetovým stránkám, snadnější komunikací mezi lidmi a vyšší mobilitě lidí je dnes mnohem snazší najít lidi se stejnými zájmy. Předešlý problém s propagací byl také nesmírně ulehčen sociálními sítěmi a online obchody.

8.3 Nedostatek prostředků

Jak již bylo řečeno, řezbářství bylo využíváno především v pracovním směru a bylo viděno jako jedna z možných profesí pro člověka. Toto zaměření bránilo mnohým před vyzkoušením si řemesla pro sebe. Člověk si nemohl jen tak koupit nějakou sadu a sehnat dřevo a začít vyřezávat. I samotné dláto bylo extrémně vzácným nástrojem, který nebylo lehké sehnat. Jeden z mých klíčových respondentů Eso, se sám přiznává, že jediný důvod proč byl schopný se do řemesla dostat, bylo protože měl kamaráda, který se řezbářstvím již živil a půjčil mu jedno ze svých dlát. I prosté získání nástrojů bylo obtížné a představovalo velkou bariéru pro mnohé zájemce o řemeslo. Nutnost obrátit se na kováře, nebo vyhledání někoho, kdo se řezbářstvím

živil bylo často nutné a existující sady na řezbářství se sice začali postupem času vyskytovat, ale jejich kvalita je zpochybňována mnohými řezbáři, se kterými jsem mohl mluvit. Výsledky mých rozhovorů ukazují, že jedním z důvodů tohoto nedostatku nástrojů, bylo centrální plánování ekonomiky. Z tohoto důvodu bylo mnoho zboží, včetně náradí, nedostatkové zboží a pro většinu lidí i naprosto nedostupné. Proto bylo tak časté, že si lidé museli vyrábět nástroje buď sami, nebo se obracet na místní kováře a to především ve venkovských oblastech.

Tyto poznatky vedou k vyššímu pochopení přesunu řemesla z čistě užitkového na více umělecky zaměřené poté, co začaly být nástroje mnohem více dostupné. S postupem času se nadále vyvíjela technologie a nástroje začaly pomalu být více a více snadné na získání. Nebyla to však pouze vyšší dostupnost nástrojů, jenž zapříčinila růst počtu umělecky zaměřených řezbářských tvoreb. Hlavním důvodem bylo také ulehčení celé řezbářské práce. Co dříve vyžadovalo hodiny pečlivé práce, dnes zvládnou stroje během několika minut. Také díky vyšší kvalitě a dostupnosti nástrojů si i stávající řezbáři mohli dovolit se pustit do děl, které nebyli přímo určené pro specifické využití. Jedná se tedy o kombinaci zlehčení práce pro stávající řezbáře a příchod nových řezbářů, která vedla ke snížení nutnosti řezbářství. S vyšší dostupností řezbářských nástrojů nejvíce začali těžit již zmínění trampové. Trampové odjakživa tíhli k jednoduchým, ale krásně zdobeným předmětům ze dřeva. Spojení těchto světů se začalo prolínat z obou stran. Řezbáři začali využívat trampské motivy ve své tvorbě, zatímco trampové si mohli více osvojit práci se dřevem, která pro ně byla již typická. Trampové si často vyráběli dřevěné předměty, řezbářské náradí a následné dovednosti s ním, se tak staly přirozenou součástí trampského života. Když se poté posuneme o něco dále v čase, přijdeme na další důležitou část rozvoje uměleckého citění v řezbářství. Jedním z nejdůležitějších kroků pro každého umělce je nápad na jeho dílo. Nutnost vědět, o co se snažíte a mít v hlavě jasnou vidinu, je nesmírně důležité a také jedním z důvodů, proč tolik řezbářů se kterými jsem hovořil, měli tak podobné motivy ve své tvorbě. S tímto klíčovým krokem v tvorbě neskutečně pomohl příchod internetu do života řezbářů. „*Ted' je strašně jednoduchý si najít pláněk, nebo načrtnout si výrobek podle obrázku co si najdeš na internetu. Předtím si tak nějak doufal, že si to nakreslil správně. Ted' už můžu napsat "býčí lebka ze spoda" a mám nespočet příkladů jak to má vypadat*”. Například dobrodružná literatura je nejčastější inspirací pro mnoho starých řezbářů. Jaroslav Foglar byl nejvíce zmiňovanou osobou pro tuto inspiraci. Jeho literatura se skautským zaměřením je nesmírně blízká momentálnímu řezbářství a je jednou z hlavních inspirací mnohých řezbářů. Inspiraci bylo možné čerpat z mnohem méně zdrojů v době bez internetu a jeho nápomocnost v řezbářské tvorbě si chválí ne jeden z mých respondentů.

Nedostatek správného a kvalitního nářadí byla bezpochyby jednou z největších překážek pro mnohé aspirující řezbáře v druhé polovině 20. století. Dnes je situace zcela jiná. Díky globalizaci a moderním technologiím mají přístup k široké škále kvalitních nástrojů nejen řezbáři, ale i laici. Jedním z nových a zároveň i pravděpodobně nejdůležitějších nástrojů, se projevil být internet. Internet umožňuje snadný nákup vybavení z celého světa, což dává i amatérským řezbářům možnost pracovat s profesionálními nástroji. Možnost čerpání vědomostí a především inspirace, byla ale tou hlavní věcí, kterou si mí respondenti na internetu chválili. Nedostatek nástrojů, materiálu či inspirace, nebo informací už není překážkou, a řezbářství se tak může rozvíjet bez technických omezení minulosti.

9. Moderní řezbářství

Následující kapitola se zaměří na klíčové rozdíly mezi tradičním a moderním⁴ řezbářstvím a na to, jak moderní doba ovlivňuje podobu a hodnotu současné tvorby. Zatímco dřívější řezbáři, jako ti v Klubu trampů řezbářů, vytvářeli jedinečná díla s hlubokým kulturním či duchovním významem, současná tvorba se čím dál tím častěji přizpůsobuje poptávce trhu, bojuje s masovou výrobou a podléhá ekonomickým tlakům. Tvorba dále podléhá novým trendům v technologiích a je neustále upravována, aby seděla individuálním potřebám různých lidí.

9.1 Modernizace v řezbářství

Modernizace není pro řezbářství nic nového. Kdysi řemeslo s uměleckým cítěním spojeným s tradicí, dnes prochází významnou modernizací. Technologický pokrok, změny v poptávce a nové trendy ovlivňují způsob, jakým se dřevo opracovává a jaké výrobky jsou žádané. Jasným a nepopíratelným znakem, jak se doba posunula je momentální Sheriff Klubu trampů řezbářů. Jeho preferovaný styl řezby je za pomoci motorové pily. Vlastní hned několik takových pil, dělaných pro řezbářskou tvorbu. Tyto pily a jim podobné nástroje umožňují nové způsoby vyřezávání a tvoří novou stránku řezbářství. Naproti nepopíratelně benefičnímu postupu v dostupnosti a vyspělosti nástrojů, existuje ještě druhá stránka nezastavitelné modernizace řemesla. Dnes se stále více řezbářů snaží vydělávat na řezbářství, což samo o sobě není nic nového. Důležitým a také klíčovým rozdílem je ale zájem o pozadí řemesla. Tou hlavní motivací mladých řezbářů je především zisk, než kulturní hodnota řemesla, nebo zachování tradic. Nezájem mladých lidí o kulturu je stále častěji diskutovaným tématem. V tomto kontextu jde především o nekompatibilitu tradičního řezbářství s optimální produkcí výrobků určených na prodej. *„Místo toho, aby se učili od mistrů, jako my, nebo se věnovali tradičnímu umění, hledají ti mladí furt nějaký cesty, jak co nejrychleji vydělat a přeskočit to “pižláni”. A to je ten problém právě”*. Modernizace má na řemeslo vliv jak pozitivní tak negativní. Jeho posouvání hranic řezbářství za pomoci technologie a celkové zpřístupnění řezbářství je fakt, který si mnoho řezbářů chválí. Problém pro mnohé nastává v přístupu u mladých lidí, jako třeba můj respondent Pavel. Jsou to věci jako nedostatek trpělivosti a pochopení hlubšího významu

---

⁴ Moderní je v kontextu této práce myšleno jako současné.

řezbářské tvorby, které vedou mnohé starší řezbáře k názoru, že moderní řezbářství ztrácí, jak to nazval Pytlák, svou duši.

9.2 Mezigenerační přenos

Jako poslední je třeba probrat, jak je na tom řemeslo ohledně počtu nových řezbářů. Tato část se také týká Klubu trampů řezbářů, u kterých rapidně ubývají členové a otázka příští generace může rozhodnout budoucnost jejich klubu. Z momentálního složení Klubu trampů řezbářů a výpovědí mých respondentů je zřejmé, že se tolik tradičních řezbářů už nevyskytuje, nebo je jejich zájem o zisk drží od komunit tradičních řezbářů. Dle jednoho z těchto respondentů se toto děje z důvodu, že mladí se do řemesla nehrnou z důvodu obtíže. Řezbářství je náročné a vyžaduje roky praxe. Tak tomu bylo vždy. Rozdíl od dnešní doby je ale ten, že v minulosti bylo řezbářství mnohem více předávané z generace na generaci. Mezigenerační předávání řemesla bylo tradiční v dobách, ve kterých mí respondenti vyrůstali. Přenos znalostí a tradic je důležitým aspektem pro mnohé lidské činnosti a jeho nedostatek by mohl být jedním z hlavních důvodů, proč se řemeslo uchyluje jiným směrem, než by starší řezbáři chtěli. „Na základě našich dat tedy vyslovujeme domněnku (kapitola 4) že generační heterogenita v daném uskupení bude nejen nahrávat procesům mezigeneračního učení ve smyslu předávání tradičního, neměnného, ale může vyvolávat i větší potřebu učební obsahy upravovat, a tedy bude přinášet větší inovativní potenciál” (Rabušicová 2016: 248). Otázku Bílého vlka na to, proč se jeho mladší kolegové nezajímají více o pozadí řezbářství, lze nejspíše zodpovědět nedostatkem tohoto mezigeneračního přenosu. „Tam kde k němu dochází, můžeme konstatovat, že lidé vyvíjejí úsilí, aby porozuměli myšlení a jednání příslušníků odlišných generací, a to na takové úrovni, aby toto porozumění mohli začlenit do svého vlastního myšlení a jednání” (Rabušicová 2016: 245). Můžeme tedy říct, že jedním z důvodů změn v řemesle, je odstup od předávání řemesla po generacích.

Zatímco komerční výroba momentálně roste, tradiční řezbářství často upadá, protože mladší generace se méně věnují řemeslu. Mladí lidé, co se řezbářství věnují také pomáhají v rostoucí komerčnosti řezbářství, z důvodu touhy po zisku. Tito mladí lidé také často kvůli nedostatku vedení od starších generací interpretují řemeslo po svém a odklání se tak dále od tradic. Masová výroba představuje hlavní generátor řezbářské tvorby a jak jsme probrali, postrádá originalitu a osobnost ruční práce. Tento trend může být vnímán pozitivně, protože přináší širší dostupnost řezbářských výrobků a pomáhá řemeslníkům lépe se uživit. Na druhou stranu vede k zániku některých tradičních technik a snižování originality řemeslné tvorby.

Tudíž, zatímco moderní nástroje a vymoženosti ulehčující práci jsou přínosné, zvýšená komerčnost a zaměření na automatickou tvorbu je vnímána mnohými řezbáři jako změna, která finálně ubírá od krásy řemesla.

10. Umělecké cítění řezbářů

Umělecké cítění řezbářů je jedním z klíčových aspektů, který formuje nejen jejich řemeslnou zručnost, ale i hluboké porozumění materiálů, tvárnosti a estetiky. Řezbářství není pro řezbáře pouze technickou dovedností, ale i formou vyjádření, kde každý detail odráží osobní vizi. V této kapitole si představíme, co řezbáři vidí ve svém řemesle a co stojí za jejich poutem s ním.

Umělecké rozměry každého individuálního řezbáře se projevují nejen v tradičních motivech, ale i v jejich osobním stylu. Řezbáři využívají své umělecké cítění k vytváření unikátních děl, která spojují preciznost, tradici a především osobní kreativitu. Tím hlavním důvodem, proč řezbáři dedikují svůj život řemeslu, je téměř vždy dřevo samotné. Z mých rozhovorů je jasné, že dřevo a jeho vlastnosti, je tím největším důvodem, proč u řemesla respondenti zůstali. Esovo přirovnání dřeva obraného o kůru k plátnu, je to nejvíce vystihující. Řezbáři si také chválí jeho tvárnost, dostupnost a možnost nekonečné kreativity a umělecké volnosti. Je to z velké části díky tomu, že dřevo je živý materiál, který má své vlastnosti a charakteristiky, se kterými se člověk musí naučit pracovat. Dřevo svými jedinečnými vlastnostmi nabízí řezbářům vyprávět příběhy, zachycovat vzpomínky a vytvářet pocit harmonie mezi tvůrcem a materiálem. *„Ta práce s tím dřevem, to je něco co nenajdeš nikde jinde. Jak můžeš vidět ten výrobek vycházet z toho dřeva, nebo vyřezávání podle té struktury toho dřeva, to všechno je prostě něco, co dělá tu naši práci tak magickou.“* Tomuto pocitu souznění s materiálem také přidává neustálý styk s ním v životě většiny mých respondentů. Pro myslivce, tesaře, lesníky, trampy či skauty, je dřevo tím nejznámějším materiálem a jsou ním neustále obklopeni. Lesy a příroda jsou klíčovými faktory při formování vztahu ke dřevu. Ostatní formy umění postrádají tento neustálý styk s materiálem a jeho nekonečného využití i mimo umělecké potřeby. Spisovatel Jiří Kulka ve své knize Psychologie umění tvrdí, že umění je výsledkem naší duševní aktivity. (Kulka 2008: 94). Jak tramping tak řezbářství klade důraz na spojení s přírodou a disciplíny. Tato disciplína se vyznačuje především trávením času v přírodě a slušným chováním a stylem života. *„Z nich je patrné, že skutečné trampy nevedl do volné přírody žádný módní trend, jenž by jim velel zříkat se pohodlí života ve města a vydávat se do leckdy drsného prostředí prostého běžných civilizačních vymožeností, nebyl to povrchní výstřelek, nýbrž upřímně procítěný vztah k ní“* (Altman 2024 : 85). Proto lze konstatovat, že příroda a lesy, jsou hlavními vlivy na umělecké cítění řezbářů.

Ve shrnutí je dřevo pro řezbáře více než jen materiálem. Je i partnerem v jejich tvůrčím procesu, živým objektem, který je doprovází většinu života. Jeho vlastnosti ho dělají unikátním

prostředkem k vyjádření nejen jejich vizí, ale i dialogu s přírodou samotnou. V konečném důsledku je dřevo základem nejen pro technickou zručnost řezbáře, ale pro jeho umělecké cítění. Dřevo jejich uměleckému vyjádření dodává hloubku a charakter. Jedná se o unikátního prostředníka mezi přírodou a lidským tvůrčím duchem, který byl danou přírodou ovlivněn.

Závěr

Závěr této bakalářské práce ukazuje, jak se tento tradiční řemeslný obor vyvíjel v reakci na měnící se společenské, kulturní a technologické podmínky. Nyní shrnu mé poznatky a dílčí závěry, ke kterým jsem během psaní této práce došel a představím výsledky každé kapitoly praktické části. Je nutné podotknout, že výzkum je případová studie cílící na Klub trampů řezbářů a region Čech a Moravy. Můj výzkum byl tedy koncentrovaný na tuto skupinu a region lidí, ale může být zobecněn k pochopení vývoje ostatních komunit. V rámci výzkumu v jiné, například netrampské komunitě, by mohly být výsledky jiné, ale i tak sdílet četné podobnosti.

Při probírání změn řemesla ve společnosti, je nejdůležitějším faktorem právě samotná společnost. Z výzkumu jasně vyplývá, že většina změn, které proběhly, byly zapříčiněny historickým sociálně-ekonomickým stavem země. V období komunismu a dob, před strojovou výrobou, bylo řemeslo spojeno s určitou exkluzivitou. Pro lidi co nebyli již v oboru bylo velmi obtížné se do řemesla dostat a vyzkoušet si ho. Tato exkluzivita byla zapříčiněna jak nedostatkem nástrojů pro širší veřejnost, tak samotným zaměřením řemesla v dané době. V tomto období bylo řemeslo zaměřeno mnohem více na praktické využití, zejména na stavění domů a výrobu nástrojů. Řemeslo tudíž zůstávalo oddělené od umění a nedostatek nástrojů zamezoval případným umělcům, si řemeslo zkusit. Řemeslo bylo zkrátka vnímáno jako nutnost a důležité povolání, než umělecká tvorba. Všechny tyto faktory se následně změnily s příchodem strojové výroby a modernizace země. S vyšší dostupností nástrojů pro širokou veřejnost, začalo do řemesla přicházet spousta nových lidí a tvorba začala být pomalu více diverzifikovaná. Tento technologický pokrok také ovlivnil i stávající řezbáře, kteří díky nižší poptávce po své práci nyní měli více času a volnosti. Toto dále vedlo k možnosti větší exprese vlastních zájmů a múz v jejich tvorbě. Modernizace měla také pozitivní dopad na obtížnost v tvoření komunit a lidé se stejnými zájmy byli mnohem více schopni se najít a tvořit komunity. Ve shrnutí bylo řezbářství silně ovlivněno politickým a sociálně-ekonomickým stavem země, který omezoval možnost šíření a proměny řemesla, a tudíž zůstalo zaměřené na čistě užitkovou tvorbu. S modernizací se veškeré tyto okolnosti změnily a řemeslo mohlo být nyní více ovlivňováno individuálními motivacemi řezbáře. Jednou z těchto motivací byla láska k přírodě. S novými mládeneckými hnutími jako skauting, woodcraft a především tramping, se lidé v Čechách a Moravě začali více sblížovat s přírodou a formovat komunity s těmi, co k ní už blízko měli. Tyto hnutí značně ovlivnili mnoho mladých lidí skrze práci se dřevem, která nebyla vzácná v těchto hnutí. Následně začali lidé vkládat mnohé aspekty trampingu do jejich tvorby.

Silné pouto s přírodou v trampingu a jemu podobných hnutí, které mnoho řezbářů vyjadřuje, začalo silně spojovat tyto dva světy. Nyní je tramping často považován za integrální část řezbářské identity. Vliv trampingu je na řemeslo značný a pomáhal směřovat řemeslo směrem k umění, po příchodu nových řezbářů a změnou zaměření u starých. Jedna věc, která se však v tomto období nezměnila, je tradiční přenos řemesla. Předávání řemesla z generace na generaci bylo velmi běžné a lidé často dědili dláta již po mnoho generací. Zachovávaly se tak i myšlenky, které každý řezbář o řemeslu měl. Tento mezigenerační přenos začíná, s přicházející masovou výrobou, mizet. Nižší mezigenerační předávání vede také k dekadenci v Klubu trampů řezbářů. Tento fenomén mohu potvrdit také z vlastní ch zkušeností. Jako někdo, kdo byl naučen řemeslu od dědy, vidím, jak málo lidí jako jsem já, se v klubu nachází. Stejně tak tomu je i při vybírání inspirace pro řezbu. Stejně jako skauting v mládí starých řezbářů, moje výrobky jsou inspirovány aktivitami, kterým se ve volném čase věnuji.

Modernizace však nezastavuje a proměňuje řemeslo i nyní. Modernizace přináší řezbářství nové technologické nástroje a výrobní procesy, které mění tradiční postupy a umožňují větší preciznost, efektivitu a kreativitu. Zatímco tradičnější řezbářství vychází z rukodělných technik a předává umělecké řemeslo z generace na generaci, moderní technologie umožňují ještě snadnější a početnější výrobu. Tento přístup otevírá dveře pro mnoho větších projektů a vyššímu počtu výrobků, ale také vede ke ztrátě osobitého charakteru a autenticity. Když se potom podíváme na čím dál tím méně časté generační předávání řemesla, začínáme vidět jak snadné je pro řezbářství, aby se opět kompletně změnilo v něco, co funguje pouze v této době. Důležitým kontextem je také fakt, že spojení s trampingem není něco, co by dále přetrvávalo. Mladí lidé toto spojení s trampingem již nemají a není tedy divu, že se odklání od jeho tradic. Odstup od tradic přináší nové pohledy a přístupy k řemeslu a otevírá dveře k novým průlomům, ale dále ubírá od něčeho, co mnoho řezbářů nazývá duší řezbářství. Na základě mých poznatků lze říci, že modernizace nejen rozšiřuje možnosti řezbářství, ale také vyvolává otázky o zachování tradic a hodnot řemeslné práce v digitálním věku.

At' už je řeč o jakékoliv době, řezbářství si nadále zachovává umělecké cítění. I s moderní masovou výrobou jsou výrobky především dekorativního stylu. Umění a řezbářství je nerozdělitelně propojené. Umělecký vztah řezbářů k přírodě a dřevu je hluboce zakořeněný v respektu k materiálu a jeho přirozené kráse. Dřevo je živý a jedinečný materiál a inspiruje řezbáře k vytváření děl, která odrážejí harmonii mezi člověkem a přírodou. Pro mnohé je příroda a jejich spojení s ní, tím největším důvodem, proč u řezbářství vytrvávají až dodnes. Osobní pouto hraje nesmírně důležitou roli v životě řezbáře a z výzkumu je vidět, že každý si

v řemesle najde něco svého. Pro každého se najde nějaký jiný, pro ně osobní důvod, proč je řemeslo pohlít a dedikují mu i tolik svého času.

Od dob, kdy bylo řezbářství nezbytné pro život většiny lidí, až po současnou dobu kdy jsou řezbářské výrobky i nástroje snadno dostupné pro každého. Řezbářské řemeslo si prošlo hned několika změnami, které ve finále upevnily jeho pozici v České kultuře. V závěru je řemeslo nyní na pravděpodobně nejlepším místě, co kdy bylo. Jeho popularita je vysoká, úroveň dovednosti je nejvyšší co kdy byla a řemeslo se neustále vyvíjí. Je ale nepopíratelně znát, že se odklání od tradičních zvyků, které byli klíčové pro řezbářství v minulosti. Zatímco řemeslo nás prozatím neopustí, tradiční řezbářské komunity, jako Klub trampů řezbářů, pomalu vymírají a jejich zvyky, tradice a přístup k řemeslu s nimi. Záleží na nových řezbářích a zdánlivě i také na trhu, kam se dnešní řezbářství vydá a jak bude vypadat v budoucnosti.

Bibliografie

Altman, K. 2024. *Dědictví českého trampingu: vybrané kapitoly z historie a každodennosti svérázného fenoménu*. Praha: Academia.

Denning, A. 2013. *Řezbářství*. Praha: Slovart.

Hendl, J. 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hornová, L. 2023. *Praktický výzkum*. Brno: JAMU.

Kašák, V. 2009. Počátky trampingu na Kačáku. Oddělení aktivit v přírodě.

Kotrba, H., B. Samek 1982. *Třísky z dílny řezbáře: Co vím o tom, jak vznikalo a vzniká řezbářské dílo*. Brno: Blok.

Krško, J., J. Mareš, J. Pohunek, J. Randák, J. Špring 2019. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia.

Kulka, J. 2008. *Psychologie umění*. Praha: Grada.

Minář, M. 2005. *Řezbářství*. Praha: Grada.

Minář, M. 2021. *Řezbářské řemeslo*. Praha: Grada.

Novotná, H., O. Špaček, Š. M. Jantulová 2020. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií.

Rabušicová, M. 2016. *Mezigenerační učení*. Brno : Masarykova univerzita.

Soukup, V. 2004. *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum.

Soukup, M. 2009. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy o. p. s.

Soukup, V. 2011. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál.

Šantora, R. 2012. *Skautské století: Dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák.

Šplíchal, V., a kol. 2007. *Poselství dřeva: most mezi minulostí, přítomností a budoucností: historická paměť, svědectví, vize. Vyd. 1.* Letohrad: Golempress.

Toušek, L., a kol. 2015. *Kapitoly z kvalitativního výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

Udržal, P., D. Stanislav 1985 *Řezbářství*. Praha: SNTL.

Waic, M., J. Kössl 1992 *Český tramping 1918-1945*. Praha: Práh.

Přílohy

Příloha č. I – Seznam a charakteristika respondentů:

1. Eso byl první respondent ve věku 92 let, který je členem Klubu trampů řezbářů již 46 let. Jeho vysoký věk a hluboké znalosti řemesla byli klíčovými pro tuto práci, především pro komparaci řezbářského řemesla v různých dobách.
2. Vindy byl druhý respondent ve věku 77 let, který je členem Klubu trampů řezbářů již 36 let. Vindy byl velmi nápomocný v oblasti historie Klubu trampů řezbářů, ale i historie řemesla.
3. Liška byl třetí respondent ve věku 45 let, který je členem Klubu trampů řezbářů již 21 let. Jako dlouhodobý grafik Klubu trampů řezbářů mi mohl nabídnout mnoho informací o tradicích a zvycích trampských řezbářů a dále také pomohl v mém pochopení tramské kultury.
4. Pavel byl čtvrtý respondent ve věku 29 let, který je členem Klubu trampů řezbářů již 18 měsíců. Řezbářství se věnuje ale jen 4 měsíce a zastupuje mladou a zároveň moderní tvář řemesla.
5. Pytlák byl pátý respondent ve věku 54 let, který je členem Klubu trampů řezbářů již 27 let. Jeho hlavním přínosem byl jeho pohled na moderní řezbářství a zaměření na zisk.
6. Bílý vlk byl šestý respondent ve věku 70 let, který je členem Klubu trampů řezbářů již 38 let. Jeho dlouhé zkušenosti pomohli zkonkretizovat určité poznatky a uzavřít závěry.